

REGIONALNY PLAN ROZWOJU USŁUG
SPOŁECZNYCH I DEINSTYTUCJONALIZACJI
DLA WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO
NA LATA 2023-2024

Wrocław, marzec 2023

Spis treści

Spis skrótów:	4
I. Wprowadzenie	5
II. Cele i założenia dotyczące tworzenia i systemu realizacji RPDI	8
II.1. Cele Regionalnego Planu	8
II.2. Dokumenty strategiczne, na których opierano się w procesie opracowywania Planu	9
II.3. Sposób opracowania Planu	10
II.4. Zasady monitorowania Planu	10
III. Obszary interwencji. Grupy docelowe usług środowiskowych i procesu deinstytucjonalizacji	10
III.1.A. Osoby z niepełnosprawnościami oraz opiekunowie faktyczni osób z niepełnosprawnościami.	11
III.1.A.1. Sytuacja w obszarze	11
III.1.A.2. Kluczowe wnioski i rekomendacje dla obszaru	12
III.1.A.3. Cel obszaru	13
III.1.A.4. Rekomendowane działania wraz z potencjalnymi źródłami finansowania	14
III.1.A.5. Proponowane założenia do kryteriów konkursowych dotyczące naborów w obszarze.....	20
III.1.B. Obszar osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu ze względu na wiek, przewlekłą chorobę i ich opiekunowie.....	20
III.1.B.1. Sytuacja w obszarze	20
III.1.B.2. Kluczowe wnioski i rekomendacje dla obszaru	21
III.1.B.3. Cel obszaru	22
III.1.B.4. Rekomendowane działania wraz z potencjalnymi źródłami finansowania.....	23
III.1.B.5. Proponowane założenia do kryteriów konkursowych dotyczące naborów w obszarze.....	28
III.2. Dzieci, w tym dzieci ze szczególnymi potrzebami, rodzina, w szczególności rodzina w kryzysie oraz dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej	29
III.2.1. Sytuacja w obszarze.....	29
III.2.2. Kluczowe wnioski i rekomendacje dla obszaru	29
III.2.3 Cel obszaru	30
III.2.4. Rekomendowane działania wraz z potencjalnymi źródłami finansowania	31
III.2.5. Proponowane założenia do kryteriów konkursowych dotyczące naborów w obszarze	34
III.3. Osoby w kryzysie zdrowia psychicznego	35
III.3.1. Sytuacja w obszarze.....	35
III.3.2. Kluczowe wnioski i rekomendacje dla obszaru	35
III.3.3. Cel obszaru	36
III.3.4. Rekomendowane działania wraz z potencjalnymi źródłami finansowania.....	37
III. 3.5. Proponowane założenia do kryteriów konkursowych dotyczące naborów w obszarze	40

III.4. Osoby w kryzysie bezdomności	41
III.4.1. Sytuacja w obszarze.....	41
III.4.2. Kluczowe wnioski i rekomendacje dla obszaru	41
III.4.3. Cel obszaru	42
III.4.4. Rekomendowane działania wraz z potencjalnymi źródłami finansowania	43
III.4.5. Proponowane założenia do kryteriów konkursowych dotyczące naborów w obszarze	45
III.5. Obywatele państw trzecich, w tym uchodźcy i migranci.	45
III.5.1. Sytuacja w obszarze.....	45
III.5.2. Kluczowe wnioski i rekomendacje dla obszaru	46
III.5.3. Cel obszaru	47
III.5.4. Rekomendowane działania wraz z potencjalnymi źródłami finansowania	48
III.5.5. Proponowane założenia do kryteriów konkursowych dotyczące naborów w obszarze	51
IV. Alokacje na poszczególne obszary ze środków programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027.....	51
V. Wskaźniki wspólne dla wszystkich obszarów.....	52
VI. Warunki horyzontalne w projektowaniu wsparcia dla wszystkich obszarów	56

Spis skrótów:

CUS	Centrum Usług Społecznych
DI	Deinstytucjonalizacja
DPS	Dom Pomocy Społecznej
WW EFRR	Wydział Wdrażania Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
WW EFS	Wydział Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego
DOPS	Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny Plus
FAS / FASD	Fetal Alcohol Syndrom (j.ang.) - Płodowy Zespół Alkoholowy / Fetal Alcohol Spectrum Disorder (j.ang.) - Spektrum Poalkoholowych Zaburzeń Rozwojowych
FERS	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego
FEDS	Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027
IZ	Instytucja Zarządzająca, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego
IP	Instytucja Pośrednicząca, Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy
JST	jednostki samorządu terytorialnego
KPON	Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.
LPDI	Lokalne Plany Deinstytucjonalizacji
MFiPR	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej
MRiPS	Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej
NGO	organizacja pozarządowa
OPS	ośrodek pomocy społecznej
OPT	obywatele państw trzecich
PCPR	powiatowe centrum pomocy rodzinie
PES	podmiot ekonomii społecznej
PS	Przedsiębiorstwo społeczne
RPDI	Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji
SRUS	Strategia Rozwoju Usług Społecznych, polityka publiczna do roku 2030, z perspektywą do 2035 r.
ŚDS	środowiskowy dom samopomocy
WTZ	warsztaty terapii zajęciowej
ZAZ	zakład aktywności zawodowej

I. Wprowadzenie

Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2023 – 2024 został opracowany przez Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej we współpracy ze specjalnie do tego powołanym zespołem roboczym. Plan jest dokumentem, który nadaje strukturę planowanym zmianom w zakresie rozwoju usług społecznych zgodnie z rekomendacjami i wnioskami z przeprowadzonej diagnozy (na podstawie danych zastanych) i jest punktem wyjścia do lokalnych planów deinstytucjonalizacji realizowanych na poziomie poszczególnych gmin i powiatów.

Usługi społeczne obok polityki zabezpieczenia dochodu są najważniejszym komponentem polityk publicznych państwa w zakresie realizowanej przez niego polityki społecznej. Stanowią one odpowiedź na wyzwania społeczne i powiązane są z potrzebami wynikającymi z takich procesów jak: zmiany demograficzne i starzenie się społeczeństwa, zmiany w strukturze rodzin, przeobrażenia rynku pracy, wzrost liczby osób ze szczególnymi potrzebami, w tym z niepełnosprawnością, ryzyka socjalne, kryzysy personalne i rodzinne, a także zapotrzebowanie na kompetencje i kwalifikacje. Dostępność usług w zakresie wsparcia społecznego i profilaktyki powinna być realizowana z myślą o każdej osobie, która może ich potrzebować, ze szczególnym uwzględnieniem osób z grup szczególnie zagrożonych wykluczeniem, takich jak: osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami, osoby będące w kryzysach: psychicznym, bezdomności, uzależnienia i przemocy oraz rodziny, w tym dzieci i młodzież przebywające w pieczy zastępczej. Tym grupom, w szczególności poświęcona jest *Strategia Rozwoju Usług Społecznych. Polityka publiczna do 2030 r. (z perspektywą do 2035) oraz „Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030”*, a na poziomie regionalnym *Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji (RPDI)*.

Deinstytucjonalizacja to proces rozwoju zindywidualizowanych usług opartych na rodzinie i społeczności lokalnej, w tym usług o charakterze zapobiegającym (profilaktycznym). Usługi te w pierwszej kolejności mają umożliwić pozostawanie ww. osób jak najdłużej w swoim środowisku zamieszkania, a osobom będącym już w instytucjach - powrót do wsparcia w środowisku lokalnym.

Końcowym etapem deinstytucjonalizacji powinno być przeniesienie zasobów ze stacjonarnych zakładów opieki długoterminowej (np. domy pomocy społecznej, domy dziecka, schroniska dla osób w kryzysie bezdomności czy młodzieżowe ośrodków socjoterapii) na poczet nowych usług środowiskowych w społeczności lokalnej.

Proces deinstytucjonalizacji programowany jest w perspektywie wielu lat, co powoduje, że zmiany w zakresie dostępności usług i ich koordynacji będą następowały etapowo m.in. w sposób:

- a) zindywidualizowany (dostosowany do potrzeb i możliwości danej osoby), jak najbardziej zbliżony do warunków odpowiadających życiu w środowisku domowym i rodzinnym;
- b) umożliwiający odbiorcom tych usług kontrolę nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą;
- c) chroniący odbiorców usług przed izolacją od ogółu społeczności;
- d) gwarantujący prymat indywidualnych potrzeb mieszkańców gmin nad organizacyjnymi wymogami i procedurami.

Zmiany w zakresie DI będą następowały w pierwszej kolejności poprzez uruchamianie nowych usług i nowych miejsc świadczenia usług w środowisku, tak by zapełnić obecnie istniejącą lukę pomiędzy opieką domową, a instytucjonalną opieką całodobową. Regionalny Plan Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji przygotowywany jest przez Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej w wymiarze wojewódzkim i ma służyć ustrukturyzowaniu planowanych zmian w zakresie rozwoju usług społecznych zgodnie z wynikiem przeprowadzonej diagnozy regionalnej. Dokument może stać się ważnym punktem wyjścia do lokalnych planów deinstytucjonalizacji realizowanych na poziomie poszczególnych gmin i powiatów.

Warto podkreślić cztery cele szczegółowe oraz Plany związane z procesem deinstytucjonalizacji wynikające z zapisów programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027, na które zostaną przeznaczone środki dostępne w ramach EFS+ oraz Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji w subregionie wałbrzyskim, w którym również będą wdrażane zapisy dotyczące rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji. Cele szczegółowe dla programu FEDS to:

1. (cs h) Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji (EFS+)
2. (cs k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej (EFS+)
3. (cs l) Promowanie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci (EFS+)
4. (cs i) Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów (EFS+)

Pozostałe źródła finansowania działań wskazanych w RPDI to:

1. Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027:

Koordinacja działań w zakresie polityki społecznej – projekty Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej, w ramach celu szczegółowego k) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej.

2. Programy realizowane w ramach Funduszu Solidarnościowego:

- "Centra opiekuńczo-mieszkalne", Modułu I - Utworzenie Centrum opiekuńczo-mieszkalnego, Modułu II - funkcjonowanie Centrum;
- „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”. Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o środki finansowe są jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty);
- „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnościami”. Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o środki finansowe są organizacje pozarządowe (podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 2 oraz ust. 3 pkt 1 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie), m.in. fundacje, stowarzyszenia, kościelne osoby prawne, spółdzielnie socjalne;
- „Opieka wytchnieniowa dla członków rodzin lub opiekunów osób z niepełnosprawnościami”. Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o środki finansowe są organizacje pozarządowe (podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 2 oraz ust. 3 pkt 1 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie), m.in. fundacje, stowarzyszenia, kościelne osoby prawne, spółdzielnie socjalne;
- „Opieka Wytchnieniowa”. Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o środki finansowe są jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty).
- Program „Opieka 75+” jest adresowany do gmin miejskich, wiejskich, miejsko-wiejskich do 60 tys. mieszkańców. Gminy, które przystępują do realizacji programu, uzyskują finansowe wsparcie do 50% przewidywanych kosztów realizacji zadania w zakresie realizacji usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, dla osób spełniających kryteria określone w programie.

3. Programy finansowane w ramach Samorządu Województwa Dolnośląskiego:

- Program - Ośrodki Czasowego Pobytu. Wsparcie rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością w okresie prenatalnym i dalszym okresie wychowawczym poprzez uruchomienie Ośrodków Czasowego Pobytu w ramach otwartych konkursów Samorządu Województwa

- Program Udostępnienie usług asystenckich. Udostępnienie usług asystencji osobistej dla mieszkańców województwa dolnośląskiego w ramach otwartych konkursów Samorządu Województwa.

II. Cele i założenia dotyczące tworzenia i systemu realizacji RPD

Jednym z kluczowych działań wdrożeniowych określonych przez przyjętą 15 czerwca 2022 r. przez Radę Ministrów Strategię Rozwoju Usług Społecznych, jest wskazanie Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej jako koordynatorów obszaru włączenia społecznego. DOPS zgodnie ze Strategią otrzymał zadanie przygotowywania Regionalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa Dolnośląskiego. Plan będzie przyjmowany na okres do 3 lat i będzie stanowił uporządkowaną koncepcję zmiany w obszarach objętych przejściem do usług środowiskowych na poziomie regionalnym ściśle zintegrowaną i uwzględniającą plany, oczekiwania, potrzeby i możliwości społeczności lokalnych.

Również Umowa Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce z 30 czerwca 2022 wskazuje, że jednym z kluczowych działań jest m.in. tworzenie i wdrażanie lokalnych i regionalnych planów deinstytucjonalizacji usług. Ze środków EFS+ będzie możliwe wsparcie realizacji tych planów, tak aby zapewnić ich jak najbardziej skuteczne wdrożenie.

Należy jednak pamiętać, że regionalne i lokalne plany różnią się swoją specyfiką. Plan regionalny ma za zadanie określić działania o charakterze strategicznym, organizacyjnym, doradczym, edukacyjnym oraz finansowym realizowane przez ROPS i Urząd Marszałkowski jako działania na rzecz samorządów – gmin i powiatów oraz organizacji społecznych. Głównym źródłem realizacji Planu regionalnego są środki funduszy europejskich EFS+ i EFRR w Programach Regionalnych i programie krajowym FERS. W celu zapewnienia spójności Planu i Programu Regionalnego, plan musi być przyjmowany przez Zarząd Województwa.

Plany lokalne będą określały konkretne przedsięwzięcia rozwojowe realizowane i finansowane ze środków własnych oraz zewnętrznych źródeł finansowania wspieranych ze środków samorządu województwa, w tym Programów Regionalnych.

II.1. Cele Regionalnego Planu

1. Zintegrowanie regionalnych celów i działań operacyjnych dotyczących rozwoju usług społecznych i usług zdrowotnych oraz procesu deinstytucjonalizacji w spójny proces działań adresowanych przede wszystkim do podmiotów lokalnych, odpowiedzialnych za organizowanie, dostarczanie i finansowanie tych usług ze środków własnych lub z innych źródeł, w tym z budżetu państwa;
2. Silniejsze powiązanie dostępnych źródeł finansowania, w szczególności funduszy europejskich, a także innych źródeł finansowych dostępnych w województwie z regionalnymi i lokalnymi celami i działaniami w obszarze usług społecznych;

3. Wytyczenie oczekiwanych kierunków rozwoju usług i deinstytucjonalizacji na poziomie lokalnym i ponadlokalnym m.in. poprzez działania finansowe;
4. Skoordynowanie działań podejmowanych przez różne departamenty lub jednostki organizacyjne samorządu województwa oraz uwzględnienie potencjału i zasobów sektora obywatelskiego i partnerów społecznych.

II.2. Dokumenty strategiczne, na których opierano się w procesie opracowywania Planu

Dokumenty Strategiczne, na których opierano się w procesie opracowania Planu:

1. Ogónoeuropejskie Wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności
2. Strategia Rozwoju Usług Społecznych, polityka publiczna do roku 2030, z perspektywą do 2035 r.
3. Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030
4. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
5. Rekomendacje MFiPR: „Włączenie społeczne w Programach Regionalnych”
6. Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu do 2027 r.
7. Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030
8. Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych
9. CRPD/C/5: Wytyczne dotyczące deinstytucjonalizacji, w tym w sytuacjach nadzwyczajnych (2022); <https://www.ohchr.org/en/documents/legal-standards-and-guidelines/crpd5-guidelines-deinstitutionalization-including>
10. „Wykorzystanie funduszy Unii Europejskiej w celu przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności – zestaw narzędzi” (2014)

oraz dokumenty o charakterze regionalnym:

1. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2030 roku
2. Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej na lata 2021 - 2030
3. Program Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska na lata 2021 - 2027
4. Wojewódzki Plan Transformacji województwa dolnośląskiego na lata 2022 - 2026
5. Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej 2016 - 2022
6. Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021 - 2030
7. Regionalny Program Ochrony Zdrowia Psychicznego 2021 - 2027
8. Dolnośląski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022 - 2024
9. Program współpracy Samorządu WD z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na Dolnym Śląsku w 2023 r.
10. Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie dolnośląskim na lata 2021 – 2027 (2030)

II.3. Sposób opracowania Planu

Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji został opracowany przez Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej we współpracy z zespołem roboczym do spraw opracowania Regionalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji, który został powołany w II kwartale 2022 r. zarządzeniem Dyrektora DOPS nr 19/2022.

W skład Zespołu weszli pracownicy Dolnośląskiego Ośrodka Polityki Społecznej, przedstawiciele Instytucji Zarządzającej oraz Instytucji Pośredniczącej, Przedstawiciele Wydziałów UMWD zajmujących się współpracą z organizacjami pozarządowymi, Wsparciem Osób z niepełnosprawnościami oraz Rozwoju Regionalnego i Zarządzania EFS. W styczniu 2023, zarządzeniem Dyrektora DOPS nr 1/2023 z dnia 4 stycznia 2023 r. skład grupy został poszerzony o przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej, jednostek samorządu terytorialnego, uczelni wyższych i GUS.

II.4. Zasady monitorowania Planu

Dokument będzie podlegał monitoringowi, który zapewni zgodność działań finansowanych ze środków europejskich oraz środków własnych Samorządu Województwa z właściwymi dokumentami strategicznymi oraz pozwoli na bieżąco weryfikować stan realizacji Planu. Dokument, w zależności od potrzeb, może być aktualizowany.

Dokument będzie podlegał partycypacyjnemu monitoringowi i ewaluacji zgodnie z Zasadami Partnerstwa. W procesie tym będą uczestniczyć przedstawiciele regionalnych porozumień i federacji zrzeszające podmioty odpowiedzialne za wdrażanie usług, w tym min. Dolnośląskiego Forum Pomocy Społecznej, Dolnośląskiej Federacji Organizacji Pozarządowych. Szczegółowe zasady monitoringu i ewaluacji zostaną opracowane przy koordynacji DOPS.

III. Obszary interwencji. Grupy docelowe usług środowiskowych i procesu deinstytucjonalizacji

Obszary wskazane w RPD1 są koherentne z opisanymi w Strategii Rozwoju Usług Społecznych oraz większości dokumentów strategicznych wskazujących grupy zagrożone wykluczeniem lub wymagające wsparcia. W Planie wyodrębnione zostały następujące obszary interwencji/grupy docelowe:

- 1.A. osoby z niepełnosprawnościami oraz opiekunowie faktyczni osób z niepełnosprawnościami.
- 1.B. osoby potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu ze względu na wiek, przewlekłą chorobę i ich opiekunowie
2. dzieci, w tym dzieci ze szczególnymi potrzebami, rodzina, w szczególności rodzina w kryzysie oraz dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej

3. osoby w kryzysie zdrowia psychicznego
4. osoby w kryzysie bezdomności
5. obywatele państw trzecich, w tym uchodźcy i migranci.

III.1.A. Osoby z niepełnosprawnościami oraz opiekunowie faktyczni osób z niepełnosprawnościami.

III.1.A.1. Sytuacja w obszarze

Niepełnosprawność może w znaczący sposób wpływać na jakość życia i pełnienie ról społecznych osób, które jej doświadczają. W sytuacji, gdy osobę z niepełnosprawnością dotyka również wyłączenie z aktywności zawodowej to może to w znaczący sposób przyczynić się do kolejnych poważnych problemów społecznych, w tym trudnej sytuacji mieszkaniowej. Ze względu na różnice w poziomie wykształcenia i aktywności zawodowej, a także z uwagi na problemy zdrowotne osoby z niepełnosprawnością stanowią grupę silnie zagrożoną wykluczeniem społecznym i ubóstwem. Od wielu lat prowadzone są w Polsce liczne kampanie społeczne promujące zatrudnienie i równouprawnienie w pracy osób z niepełnosprawnościami. Mimo tego wiele osób z niepełnosprawnościami, wykazujących aktywność zawodową nie może znaleźć odpowiedniej pracy.

Wyniki badań pokazują, że do problemów, jakich doświadczają na co dzień osoby z niepełnosprawnościami, można zaliczyć: trudności finansowe, niewystarczający dostęp do opieki zdrowotnej i rehabilitacji, brak pracy, bariery architektoniczne, komunikacyjne i organizacyjno-kadrowe, bariery w dostępie do zasobów cyfrowych, ograniczenie dostępu do kultury, sportu i rekreacji oraz brak oferty czasu wolnego, izolację społeczną, brak akceptacji i nietolerancję oraz zbyt małą dostępność zorganizowanych form wsparcia usługowego w postaci usług asystenckich i opiekuńczych. Rodziny osób z niepełnosprawnościami doświadczają dodatkowo trudności w pogodzeniu pracy zarobkowej z opieką nad członkiem rodziny z niepełnosprawnością oraz wypalenia, przemęczenia i braku sił. Ponadto rodzice dzieci z niepełnosprawnościami rezygnujący z pracy i pobierający świadczenie pielęgnacyjne walczą od lat o możliwość łączenia wykonywania pracy z pobieraniem świadczenia, co w wielu przypadkach pomogłoby by im ekonomicznie i stanowiło istotny kontakt z otoczeniem. Natomiast opiekunowie dorosłych osób z niepełnosprawnością otrzymują za swoją pracę opiekuńczą świadczenie, którego wysokość jest bardzo niska i zdecydowanie niewystarczająca do zapewnienia godnego życia.

Jak wynika z badań PFRON osoby z niepełnosprawnościami niezbyt korzystnie oceniają wielkość wsparcia, jakie otrzymują. Ich zdaniem pomoc jest zbyt mała, niewspółmierna do potrzeb lub w ogóle niedostępna. Otrzymywane wsparcie nie jest zindywidualizowane, a system wsparcia jest postrzegany jako silnie biurokratyzowany, przy jednoczesnym rozproszeniu odpowiedzialności, informacji i wymagań. Rodziny z osobami z niepełnosprawnością intelektualną to grupa szczególnie narażona na ponoszenie konsekwencji niepełnosprawności swoich bliskich, z których wielu wymaga stałej opieki,

asysty do końca życia i nie podejmuje adekwatnych do swojego wieku ról społecznych. Dlatego bardzo ważnym zagadnieniem jest wspieranie opiekunów faktycznych osób z niepełnosprawnościami.¹

III.1.A.2. Kluczowe wnioski i rekomendacje dla obszaru

- Niewystarczające wsparcie w postaci usług świadczonych w bezpośrednim otoczeniu osób z niepełnosprawnościami: usług asystencji osobistej, środowiskowych usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych wraz ze wsparciem psychologicznym i innym wsparciem towarzyszącym.
- Niewystarczające wsparcie opiekunów faktycznych tj. dostęp do opieki wytchnieniowej, grup wsparcia, wsparcia psychologicznego oraz innych form wzmacniających kompetencje i przeciwdziałających wypaleniu i wykluczeniu społecznemu opiekunów.
- Niska aktywność zawodowa osób z niepełnosprawnością oraz nierównomierne rozmieszczenie podmiotów reintegracyjnych umożliwiających realizację ścieżki reintegracji społeczno-zawodowej (zbyt mała liczba i nierównomierne rozmieszczenie Zakładów Aktywności Zawodowej oraz przedsiębiorstw społecznych, które zapewniałyby reintegracją zawodową oraz społeczną blisko miejsca zamieszkania).
- Niewystarczająca liczba środowiskowych form wsparcia, dziennych domów pobytu, środowiskowych domów samopomocy.
- Niewystarczający dostęp do mieszkań wspomaganych, rodzinnych domów pomocy oraz innych form mieszkalnictwa z usługami, umożliwiającego prowadzenie niezależnego życia osób z niepełnosprawnością.
- Niewykorzystany potencjał nowoczesnych technologii w świadczeniu usług dla osób z niepełnosprawnościami – zarówno w formie teleopieki, jak i e-usług.
- Niewystarczające zasoby do świadczenia usług na poziomie lokalnym (infrastrukturalne, kompetencyjne, kadrowe).
- Niewystarczający dostęp do narzędzi i wiedzy służącej do planowania deinstytucjonalizacji na poziomie lokalnym (gminnym, powiatowym).
- Niedostępne lub mało dostępne usługi publiczne świadczone na rzecz wszystkich mieszkańców.

Celem wsparcia w obszarze jest zwiększanie umiejętności życiowych, podmiotowości i autonomii osób z niepełnosprawnościami. Realizacja tego celu nastąpi poprzez wdrażanie spersonalizowanych usług włączających w społecznościach lokalnych. Usługi te obejmują w szczególności asystencję osobistą, samopomoc, wsparcie rówieśnicze, kręgi wsparcia oraz nieinstytucjonalne wsparcie dzienne i opiekę całodobową.

Rozwój powyższych usług służyć będzie prewencji instytucjonalizacji, jak również transfer z instytucji do wsparcia środowiskowego. Wsparcie ukierunkowane będzie na proces aktywizacji oraz integracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami oraz na

---

¹ Strategia Rozwoju Usług Społecznych

wsparcie w codziennym funkcjonowaniu zarówno dla osób z niepełnosprawnościami jak ich rodzin i opiekunów faktycznych.

W zakresie ww. form wsparcia ważne jest zapewnienie ich w formie czasowej oraz długoterminowej w zależności od potrzeb osób obejmowanych wsparciem oraz zagwarantowanie ciągłości realizowanego wsparcia. Kluczowe jest dostosowanie form wsparcia do indywidualnych potrzeb tzn. łącznie z usługami medycznymi oraz umożliwienie każdemu użytkownikowi asystencji osobistej wskazanie osoby, która ma być jej asystentem. Ważnym jest aby rozwijane usługi nie miały charakteru instytucjonalnego.

III.1.A.3. Cel obszaru

Włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami dające możliwość życia w społeczności lokalnej niezależnie od stopnia sprawności.

III.1.A.4. Rekomendowane działania wraz z potencjalnymi źródłami finansowania

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
1.	<p>Utrzymanie i rozwój usług świadczonych bezpośrednio w najbliższym otoczeniu osób z niepełnosprawnościami tj. w szczególności usług asystencji osobistej niezbędnej do niezależnego życia i włączenia w społeczność lokalną, zapobiegającej izolacji i segregacji od społeczności lokalnej oraz usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych wraz ze wsparciem towarzyszącym (w tym wsparciem psychologicznym). Realizacja usług również w formie e-usług i teleopieki.</p> <p>Rozwój mieszkalnictwa wspomaganego z koszykiem usług dostosowanym do indywidualnych potrzeb osób oraz innych form mieszkalnictwa ze wsparciem.</p> <p>Zapewnienie opieki wytchnieniowej wraz z dodatkowym wsparciem opiekunów faktycznych, np. grupa wsparcia, treningi psychologiczne, szkolenia merytoryczne, coaching życiowy dla opiekunów osób niesamodzielných.</p> <p>Realizacja powyższych działań priorytetowych możliwa będzie poprzez:</p> <p>Tworzenie i rozwój Centrów Usług Społecznych² jako organizatorów i realizatorów usług społecznych w społeczności lokalnej</p> <p>Rozwój usług asystencji osobistej wraz ze wsparciem towarzyszącym, m.in. doradztwo wzajemne, superwizja</p> <p>Kształcenie kandydatów oraz kadr świadczących usługi społeczne), w tym opiekunów faktycznych, w zakresie świadczenia usług w społeczności lokalnej, w tym usług asystenckich i opiekuńczych (w szczególności dla osób z najbliższego otoczenia osoby potrzebującej wsparcia);</p> <p>Tworzenie miejsc i świadczenie usług opiekuńczych w społeczności lokalnej, w tym specjalistycznych świadczonych w ramach placówek zapewniających dzienną i czasową całodobową opiekę nad osobami z niepełnosprawnością w zastępstwie za opiekunów faktycznych, w tym usług opieki wytchnieniowej świadczonej w placówce lub w innym</p>	<p>JST, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne</p>	<p>Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu</p>

² Zgodnie z Ustawą o Centrach Usług Społecznych, Dz.U. 2019 poz. 1818

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
	<p>miejscu dostosowanym do potrzeb realizacji usługi (w tym w miejscu zamieszkania usługodawcy lub usługobiorcy).</p> <p>Rozwój mieszkalnictwa wspomaganego oraz innych form mieszkalnictwa z koszykiem usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb mieszkańców, w tym m.in. poprzez wdrażanie metody lifeshering/homeshering, rozwój mieszkalnictwa chronionego oraz mieszkalnictwa adaptowalnego (tworzenie miejsc w nowo tworzonych lub istniejących mieszkaniach).</p> <p>Rozwój usług transportu indywidualnego dla osób o ograniczonej mobilności oraz ze szczególnymi potrzebami w zakresie transportu.</p> <p>Wdrażanie wiązek usług m.in. poprzez:</p> <p>tworzenia planu wsparcia dla osób ze znaczną niepełnosprawnością i ich opiekunów formalnych;</p> <p>realizację szkoleń dla asystentów osobistych zgodnie z indywidualnymi potrzebami OzN umożliwiając zapewnienie realizacji asystencji osobistej zgodnie z KPON</p> <p>łączenie usług asystencji osobistej z „asystenturą wspólną” podczas zajęć grupowych świadczonej dla kilku osób z niepełnosprawnościami, w tym z niepełnosprawnością intelektualną, przez jednego asystenta;</p> <p>realizację opieki wytchnieniowej wraz z dodatkowym wsparciem opiekunów faktycznych oraz rodzin osoby z niepełnosprawnościami, np. grupa wsparcia, treningi psychologiczne, szkolenia merytoryczne, coaching życiowy dla opiekunów osób z niepełnosprawnością, wsparcie w poznawaniu i uczeniu się wydajnych form wypoczynku i regeneracji;</p> <p>zapewnienie usług wspomagających np. transportu dostosowanego do potrzeb OzN, wyżywienia;</p> <p>realizacja działań służących propagowaniu niezależnego życia, decyzyjności w zakresie zaspokojenia własnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, autonomii decyzyjnej), samorzecznictwa i doradztwa wzajemnego. W tym zakresie powinny się rozwijać działania mające na celu wspieranie podejmowania decyzji przez osoby z niepełnosprawnościami, zwłaszcza z niepełnosprawnością intelektualną jako alternatywę dla ubezwłasnowolnienia (Ubezwłasnowolnienie jest niezgodne z prawem międzynarodowym [art. 12 KPON]);</p>		

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
	<p>realizację działań profilaktycznych, aktywizacyjnych oraz animacyjnych służących wydłużeniu funkcjonowania w środowisku lokalnym skierowanych do osób z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów faktycznych;</p> <p>realizacja działań podnoszących kompetencje cyfrowe osób z niepełnosprawnościami;</p> <p>realizację wsparcia towarzyszącego m.in. doradztwo wzajemne, superwizja</p> <p>prowadzenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego i sprzętu pielęgnacyjnego (sfinansowanie wypożyczenia lub zakupu tego sprzętu);</p> <p>Wdrożenie systemu wsparcia na odległość poprzez tzw. "opaski bezpieczeństwa" oraz innych nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych np. teleopieki, systemów przywoławczych.</p> <p>Likwidowanie barier architektonicznych w miejscu zamieszkania, barier komunikacyjnych oraz związanych z wykluczeniem cyfrowym.</p> <p>Wsparcie tworzenia i funkcjonowania Dziennych Domów Opieki Medycznej (DDOM).</p> <p>Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym, polegające na rozwoju nierezydencjalnych i nieizolowanych form wsparcia dziennego i całodobowego. W tym celu niezbędny będzie rozwój usług świadczonych w środowisku tj. w szczególności asystencji osobistej, opieki wytchnieniowej, w tym świetlic wytchnieniowych, wspomaganie w domu. Realizacja tego procesu wymagać będzie tworzenia partnerstw przez ww. placówki z innymi dostawcami usług , co będzie wspierać proces usamodzielnienia osób przebywających w placówkach całodobowych - powyższe wsparcie będzie mogło być realizowane tylko poza placówkami instytucjonalnymi.</p> <p>Realizacja działań upowszechniających formy wspólnego zamieszkiwania osób niespokrewnionych oraz form zamieszkiwania dziennego lub całodobowego opiekunów w mieszkaniach osób wymagających wsparcia wraz z niezbędnymi usługami, w tym rodzinnych domów pomocy.</p> <p>Zaplanowanie i wdrożenie systemu szkoleń oraz innych działań mających na celu przekwalifikowanie pracowników opieki instytucjonalnej do pracy w usługach opartych na rodzinie i społeczności lokalnej.</p>		

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
2.	<p>Realizacja działań towarzyszących tj. Rozwijanie zasobów do rozwoju usług poprzez skierowanie działań edukacyjnych do Samorządów/Decydentów.</p> <p>Realizacja działań upowszechniających usługi świadczone w środowisku lokalnym, w tym asystencji osobistej i doradztwa wzajemnego.</p> <p>Realizacja działań służących promocji zawodów pomocowych, asystencji osobistej oraz innych rozwiązań wspierających osoby z niepełnosprawnościami np. kręgów wsparcia, pomocy sąsiedzkiej.</p> <p>Wdrażanie zasady jednego okienka – w każdej gminie powinien być zapewniony dostęp do informacji w zakresie dostępnych usług odpowiadających indywidualnym potrzebom mieszkańców (kompleksowa informacja na temat dostępnej oferty świadczonych usług, zarówno świadczonych odpłatnie jak i nieodpłatnie, pośrednictwo – doradztwo w zakresie dostępnych usług).</p> <p>Realizacji kampanii społecznych nt. potrzeb wynikających z niepełnosprawności oraz promujących niezależne życie osób z niepełnosprawnością oraz usługi oparte na rodzinie i społeczności lokalnej.</p> <p>Zbudowanie system szybkiego udzielania wsparcia OzN doświadczającym przemocy w rodzinie.</p> <p>Tworzenie lokalnych (gminnych, powiatowych) planów deinstytucjonalizacji, zakładających prewencję instytucjonalizacji i transfer z instytucji do usług środowiskowych.</p> <p>Stworzenie bazy usług, projektów i środków, które zapewniają wsparcie dla opiekunów osób z niepełnosprawnościami umożliwiającą wyszukanie wg wieku, rodzaju niepełnosprawności, oczekiwań, potrzeb itd. dla województwa dolnośląskiego</p> <p>Wzmocnieniu systemu wsparcia OzN poprzez ścisłą współpracę w środowisku lokalnym wszystkich służb społecznych (ochrona zdrowia, pomoc społeczna, policja, straż miejska, ngo, itp.). Realizacja szkoleń dla w/w służb.</p>		<p>Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu</p> <p>Potencjalnie FERS – projekt koordynacyjny DOPS</p>
3.	<p>Budowanie kapitału społecznego poprzez wzmacnianie aktywności obywatelskiej, w tym tworzenie nowych PES świadczących usługi na rzecz OzN</p>	<p>organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społeczne w tym podmioty prowadzące Ośrodki Wsparcia Ekonomii</p>	<p>Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a</p>

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
		Społecznej, przedsiębiorstwa społeczne	szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu
4.	Podnoszenie kompetencji kadr systemu, pomocy i integracji społecznej oraz systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej na potrzeby świadczenia usług społecznych w społeczności lokalnej.	DOPS	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu.
5.	Wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania podmiotów reintegracyjnych tj. zakładów aktywności zawodowej. Wsparcie w ZAZ ramach FEDS jest możliwe pod warunkiem, że 5 - 10% uczestników ZAZ wejdzie na otwarty rynek pracy/zarejestruje się w Urzędzie Pracy.	podmioty reintegracyjne, podmioty uprawnione do tworzenia podmiotów o charakterze reintegracyjnym	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu
6.	Wsparcie rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością w okresie prenatalnym i dalszym okresie wychowawczym poprzez uruchomienie Ośrodków Czasowego Pobytu w ramach otwartych konkursów Samorządu Województwa	organizacje pozarządowe w rozumieniu art. 3 ust. 2 i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy, które prowadzą działalność statutową związaną z realizacją zadania objętego konkursem oraz których terenem działania jest Województwo Dolnośląskie.	Potencjalnie Samorząd Województwa Dolnośląskiego
8.	Udostępnienie usług asystencji osobistej dla mieszkańców województwa dolnośląskiego w ramach otwartych konkursów Samorządu Województwa	organizacje pozarządowe w rozumieniu art. 3 ust. 2 i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy, które prowadzą działalność statutową związaną z	Potencjalnie Samorząd Województwa Dolnośląskiego

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
		realizacją zadania objętego konkursem oraz których terenem działania jest Województwo Dolnośląskie.	
9.	Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnościami	JST szczebla gminnego i powiatowego	Potencjalnie Fundusz Solidarnościowy
10.	Centra opiekuńczo-mieszkalne	JST szczebla gminnego i powiatowego	Potencjalnie Fundusz Solidarnościowy
11.	Opieka wytchnieniowa dla członków rodzin lub opiekunów osób z niepełnosprawnościami	organizacje pozarządowe w rozumieniu art. 3 ust. 2 i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	Potencjalnie Fundusz Solidarnościowy
12.	Program „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Wspomagane Społeczności Mieszkaniowe	organizacje pozarządowe lub podmiot wymieniony w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	Potencjalnie Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
13.	Rozwoju zatrudnienia wspomaganego	organizacje pozarządowe w rozumieniu art. 3 ust. 2 i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	Potencjalnie Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,

III.1.A.5. Proponowane założenia do kryteriów konkursowych dotyczące naborów w obszarze³

Kryteria z większą wagą punktową:

1. Partnerstwo międzysektorowe publiczno-społeczne
2. Projekty zakładające wprowadzenie minimum 2 rodzajów usług społecznych, które nie były realizowane do momentu złożenia wniosku przez OPS na terenie danej gminy (w przypadku CUS dla 1 gminy) - dotyczy ostatnich 3 lat kalendarzowych⁴.
3. Doświadczenie podmiotu w realizacji usług skierowanych do osób z niepełnosprawnościami nie mających znamion instytucji.

Kryteria z mniejszą wagą punktową:

1. Pierwszeństwo dla projektów obejmujących obszar gmin, które nie realizowały usług opiekuńczych w roku poprzedzającym rok ogłoszenia naboru (dotyczy projektów na usługi opiekuńcze).
2. Pierwszeństwo dla projektów obejmujących obszar gmin, na terenie których nie realizowane były usługi asystenta osoby z niepełnosprawnościami w roku poprzedzającym rok ogłoszenia naboru (dotyczy projektów na usługi asystenta osoby z niepełnosprawnościami)⁵.
3. Premiowane kryterium podwykonawstwa usług przez podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne.

III.1.B. Obszar osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu ze względu na wiek, przewlekłą chorobę i ich opiekunowie

III.1.B.1. Sytuacja w obszarze

Zmiany demograficzne skutkujące starzeniem się społeczeństwa są od wielu lat zjawiskiem typowym dla krajów wysoko rozwiniętych, w tym krajów Europy Zachodniej. Na przestrzeni

---

³ Kryteria zawarte w RPD1 są wyłącznie rekomendacją dla Komitetu Monitorującego, który podejmuje każdorazowo ostateczną decyzję o ich zastosowaniu w poszczególnych konkursach.

⁴ Punktem odniesienia będą zapisy „Wytycznych dotyczących realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021–2027” Sekcja 4.3.4. Centra Usług Społecznych pkt. 3) w brzmieniu:

W przypadku wsparcia usług realizowanych przez CUS, mogą być finansowane usługi wchodzące w zakres interwencji EFS+, obejmujące usługi z zakresu:

- wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, wsparcia osób z niepełnosprawnościami,
- osób starszych, osób w kryzysie bezdomności, dotkniętych wykluczeniem
- z dostępu do mieszkań lub zagrożonych bezdomnością, aktywizacji zawodowej,
- usług w mieszkaniach wspomaganych, chronionych oraz mieszkaniach z
- usługami/ze wsparciem, reintegracji społeczno-zawodowej, usług zdrowotnych,
- opiekuńczych, a także wsparcia opiekunów faktycznych.

Sformułowanie „usługi, które nie były realizowane do momentu złożenia wniosku przez OPS na terenie danej gminy” oznacza usługi realizowane przez OPS.

⁵ Dot. gmin, w których nie realizowano usług ze środków pozyskanych przez gminę). Weryfikacja na podstawie oświadczenia beneficjenta

ostatnich lat stają się również coraz bardziej widoczne w Polsce wpływając na coraz więcej obszarów życia społecznego i gospodarczego kraju, w tym m.in. system ochrony zdrowia.

Osoby starsze, tj. osoby w wieku co najmniej 60 lat w 2020 r. stanowiły ponad 9,8 mln (ponad 25%, w tym 29% kobiety, a 22% mężczyźni) z niemal 38,3-milionowej populacji Polski⁶. W związku z tak dynamicznie zmieniającą się sytuacją potrzeby na usługi skierowane do osób starszych, potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i ich opiekunów będą coraz większe, dlatego zapewnienie stałego dostępu do usług medycznych, opiekuńczych, asystencji osobistej, opieki wytchnieniowej czy kształcenia opiekunów nieformalnych jest teraz najbardziej potrzebne.

W 2018 roku przeciętna długość życia mieszkańca Dolnego Śląska płci męskiej wynosiło 73,2 lat, a dla kobiet 81,3 lat. Osoby, które w 2018 r. skończyły 60 lat mają przed sobą średnio 18,9 lat życia w przypadku mężczyzn i 24,1 lat w przypadku kobiet.⁷ Z jednej strony seniorzy stanowią ogromny potencjał i należy ich angażować w różnego rodzaju działania, z drugiej niezbędnym jest podejmowanie działań aktywizujących seniorów nie wymagających wsparcia służące jak najdłuższemu utrzymaniu ich w dobrej kondycji fizycznej i psychicznej.

III.1.B.2. Kluczowe wnioski i rekomendacje dla obszaru

- Brak wystarczającego wsparcia w związku z ogromnym wzrostem liczby osób starszych i potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.
- Nierównomierny dostęp osób starszych i ich opiekunów do podstawowej informacji i wsparcia w najbliższym otoczeniu tj. usługi opiekuńcze, asystenckie, wytchnieniowe.
- Brak dostępności do usług świadczonych w miejscu zamieszkania powodujący umieszczanie osób starszych, które przy wsparciu mogłyby jeszcze funkcjonować w środowisku lokalnym, w placówkach instytucjonalnych.
- Niewystarczające działania służące utrzymaniu seniorów w dobrej kondycji psychofizycznej.
- Niewykorzystany potencjał doświadczenia zawodowego i życiowego seniorów w zakresie włączania ich w lokalną aktywność społeczną i zawodową, w tym w realizację działań na rzecz osób potrzebujących wsparcia oraz zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej.

W celu wzmocnienia działań wskazanych w III.1.B.4. powinny być realizowane działania towarzyszące niefinansowane w ramach działań zaplanowanych w RPDI polegające na:

- Podejmowanie działań promujących ideę uczenia się przez całe życie.
- Wspieranie wykorzystania wiedzy i doświadczenia seniorów w formie mentoringu.
- Podejmowanie działań na rzecz zmian w prawie poprawiających optymalność zatrudnienia osoby w wieku senioralnym, zarówno dla pracodawcy jak i tej osoby.
- Podejmowanie działań służących utrzymaniu seniorów jak najdłużej w dobrej kondycji psychofizycznej, np. poprzez funkcjonowanie Uniwersytetów Trzeciego

⁶ Sytuacja osób starszych w Polsce w 2020 r. str.13, GUS 2021

⁷ Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej na lata 2021-2030, str. 10

Wielu oraz Klubów Seniora, organizowanie grupowych zajęć ruchowych czy wdrażanie w gminach Karty dla seniorów.

- Rozwój mieszkań wspomaganych w DPS, których celem jest okres przejściowy- przygotowanie mieszkańców do usamodzielnienia jako element zmiany funkcji DPS w kontekście deinstytucjonalizacji.
- Wsparcie w obszarze ochrony praw konsumentów.

III.1.B.3. Cel obszaru

Zbudowanie skutecznego i trwałego systemu świadczącego usługi społeczne dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu ze względu na wiek, chorobę oraz usług dla ich opiekunów i rodzin.

III.1.B.4. Rekomendowane działania wraz z potencjalnymi źródłami finansowania

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
1.	<p>Wsparcie w obszarze powinno być ukierunkowane na proces deinstytucjonalizacji podmiotów realizujących wsparcie całodobowe, świadczenie spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych i zdrowotnych, skierowanych do osób wymagających wsparcia np. z powodu wieku, długotrwałej choroby. Podstawowym celem interwencji będzie zwiększenie dostępności, jakości i trwałości świadczonych usług w społeczności lokalnej.</p> <p>Rekomenduje się w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Utrzymanie i rozwój usług świadczonych bezpośrednio w najbliższym otoczeniu osób starszych tj. m.in. usług asystencji osobistej oraz opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych wraz ze wsparciem towarzyszącym zwiększającym szanse na niezależne życie (w tym wsparcie psychologiczne zarówno dla osób starszych jak ich opiekunów, trener aktywności). Realizacja usług również w formie e-usług. ➤ Zapewnienie dostępu do specjalistycznego poradnictwa oraz wsparcia w ramach interwencyjnych ośrodków kryzysowych. ➤ Rozwój i tworzenie miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej świadczonych w ramach placówek zapewniających dzienną i czasową całodobową opiekę nad osobami starszymi (w zastępstwie za opiekunów faktycznych lub wynikającej z czasowego ograniczenia funkcjonowania np. po pobycie w szpitalu, kontuzji itp., zapewnienie tzw. opieki wytchnieniowej dla opiekunów faktycznych w ramach tzw. wiązek usług (realizacja działań na rzecz rodzin/ opiekunów faktycznych)). <p>Realizacja powyższych działań priorytetowych możliwa będzie poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Tworzenie Centrów Usług Społecznych⁸, które zapewniłyby dostępność usług przy współpracy z podmiotami ekonomii społecznej i informacji o możliwych formach wsparcia. ➤ Kształcenie kandydatów oraz podnoszenie kompetencji kadr świadczących usługi społeczne, w tym opiekuńcze oraz specjalistyczne i asystentów oraz opiekunów nieformalnych w zakresie opieki nad osobą starszą (m.in. pierwsza pomoc, obsługa 	JST, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu

⁸ Zgodnie z Ustawą o Centrach Usług Społecznych, Dz.U. 2019 poz. 1818

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
	<p>pacjentów obłożnie chorych, przeprowadzanie podstawowych zabiegów medycznych, opieka nad osobą zaburzeniami otępiennymi, superwizja).</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozwój mieszkalnictwa wspomaganego oraz innych form mieszkalnictwa z koszykiem usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb mieszkańców, w tym m.in. poprzez wdrażanie metody lifeshering/homeshering, rozwój mieszkalnictwa chronionego oraz mieszkalnictwa adaptowalnego. Powstanie mieszkań wspomaganych dla osób potrzebujących czasowej opieki (po wyjściu ze szpitala, na czas choroby, wyjazdu rodziny). Tworzeniu miejsc w nowo tworzonych lub istniejących mieszkaniach. ➤ Rozwój usług transportu indywidualnego dla osób o ograniczonej mobilności oraz ze szczególnymi potrzebami w zakresie transportu. ➤ Realizacja działań upowszechniających formy wspólnego zamieszkiwania osób niespokrewnionych oraz form zamieszkiwania dziennego lub całodobowego opiekunów w mieszkaniach osób wymagających wsparcia wraz z niezbędnymi usługami, w tym rodzinnych domów pomocy. <p>Wdrażanie wiązek usług m.in. poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ łączenie usług asystencji osobistej osób starszych z zajęciami grupowymi („asystenturą wspólną” podczas zajęć grupowych świadczonej dla kilku osób przez jednego asystenta) ▪ wdrożenie systemu wsparcia na odległość poprzez tzw. ”opaski bezpieczeństwa” oraz innych nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych np. teleopieki, systemy przywoławcze z zapewnieniem szkoleń w zakresie użytkowania ▪ prowadzenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego i sprzętu pielęgnacyjnego (sfinansowanie wypożyczenia lub zakupu tego sprzętu) ▪ zapewnienie usług wspomagających np. transportu dostosowanego do potrzeb osób starszych, żywienia ▪ realizacja działań wspierających środowisko osób starszych pozwalające tym osobom dłużej i lepiej funkcjonować zachowując niezależność w podejmowanych decyzjach. Wsparcie społeczności lokalnych wiąże się z rozwojem usług sąsiedzkich, tworzeniem kręgów wsparcia dla osób starszych. Tworzenie mechanizmów budowania w lokalnych społecznościach potencjału do realizacji usług 		

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ realizację opieki wytchnieniowej w środowisku domowym osoby usługodawcy lub usługobiorcy ▪ realizacja działań podnoszących kompetencje cyfrowe osób starszych ▪ realizację działań profilaktycznych, aktywizacyjnych oraz animacyjnych służących wydłużeniu funkcjonowania w środowisku lokalnym osób niesamodzielnych skierowanych również do ich opiekunów faktycznych ▪ wsparcie realizacji usług mieszkalnictwa z koszykiem usług poprzez realizację usług wspierających aktywność osoby/osób zamieszkujących, w tym trening samodzielności, praca socjalna, poradnictwo specjalistyczne, integracja osoby ze społecznością lokalną ▪ likwidowanie barier architektonicznych w miejscu zamieszkania. <p>➤ Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji placówek całodobowych o charakterze długoterminowym, polegające na rozwoju nierezdydencyjnych i nieizolowanych form wsparcia dziennego, środowiskowego, wsparcia wytchnieniowego, w tym świetlic wytchnieniowych, wspomaganie w domu oraz tworzenia partnerstw z innymi dostawcami usług w celu deinstytucjonalizacji oraz wsparcie procesu usamodzielnienia osób przebywających w placówkach całodobowych. Tworzenie form wsparcia dziennego, domów rodzinnych dla osób starszych, domów krótkiego pobytu zaspokajających potrzebę doraźnego wsparcia – np. turnusy rehabilitacyjne z usługami wyżywienia i dowozu osób.</p> <p>➤ Realizacja wsparcia dziennego ramach gospodarstw opiekuńczych.</p> <p>➤ Wdrażanie modeli przedsiębiorstw społecznych świadczących kompleksowe usługi społeczne (tzw. wiązki usług) w szczególności na rzecz osób starszych oraz członków ich rodzin.</p> <p>➤ Wsparcie tworzenia i funkcjonowania Dziennych Domów Opieki Medycznej.</p> <p>➤ Upowszechnianie wiedzy na temat dostępnych form wsparcia osób starszych i o ograniczonej sprawności funkcjonalnej oraz o innowacyjnych rozwiązaniach w obszarze opieki nad osobą starszą.</p> <p>➤ Rozwój usług wspomagających aktywność fizyczną jak i psychiczną seniorów w ich środowisku. Wsparciem powinni być również objęte otoczenie seniorów. Edukacja wspierająca seniorów (edukacja do starości, edukacja w starości). Wzmocnienie systemu wsparcia osób starszych poprzez ścisłą współpracę w środowisku lokalnym wszystkich służb społecznych (ochrona zdrowia, pomoc społeczna, policja, straż miejska, ngo, itp.). Realizacja szkoleń dla w/w służb w zakresie budowania współpracy</p>		

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
	<p>między instytucjami w celu zapewnienia lepszej koordynacji usług świadczonych dla OzN.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozwijanie wolontariatu świadczonego przez seniorów. ➤ Realizacja działań na rzecz lokalnych liderów, animatorów pobudzających aktywność seniorów/mieszkańców w lokalnych społecznościach. ➤ Korzystanie z potencjału seniorów poprzez włączanie ich m.in. w realizację działań na rzecz osób potrzebujących wsparcia (np. świadczenie usług sąsiedzkich, usług asystenckich). Organizowanie szkoleń dla seniorów umożliwiających im pełnienie powyższych i innych ról umożliwiających utrzymanie aktywności społeczno - zawodowej. 		
2.	Realizacja działań na rzecz lokalnych liderów, animatorów pobudzających aktywność i rozwijanie wolontariatu świadczonego przez seniorów na rzecz seniorów.	JST, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu
3.	Podnoszenie kompetencji kadr systemu, pomocy i integracji społecznej oraz systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej na potrzeby świadczenia usług społecznych w społeczności lokalnej	DOPS	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu
4.	Centra opiekuńczo-mieszkalne	JST szczebla gminnego i powiatowego	Potencjalnie Fundusz Solidarnościowy
5.	Program wieloletni „Senior+” na lata 2021–2025 - zwiększenie aktywnego uczestnictwa seniorów w życiu społecznym, poprzez dofinansowanie rozbudowy infrastruktury ośrodków wsparcia w środowisku lokalnym oraz zwiększenie miejsc w ośrodkach wsparcia „Senior+”, tj. wsparcie działań jednostek samorządu w rozwoju na ich terenie sieci Dziennych Domów „Senior+” i Klubów „Senior+”.	JST	Potencjalnie MRiPS

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
6.	Program wieloletni na rzecz Osób Starszych AKTYWNI+ na lata 2021–2025 w zakresie aktywności społecznej, partycypacji społecznej, włączenia cyfrowego, przygotowania do starości	organizacje pozarządowe, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (UDPP), podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 pkt 1–4 UDPP	Potencjalnie MRiPS
7.	Program „Opieka 75+” poprzez poprawę dostępności do usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, dla osób w wieku 75 lat i więcej, które są osobami samotnymi lub są osobami samotnie gospodarującymi, a także tych, które pozostają w rodzinie	gminy: miejskie, wiejskie, miejsko – wiejskich do 60 tys. mieszkańców, które realizują usługi opiekuńcze samodzielnie.	Potencjalnie MRiPS
8.	Program „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Wspomagane Społeczności Mieszkaniowe	organizacja pozarządowa lub podmiot wymieniony w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie	Potencjalnie Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

III.1.B.5. Proponowane założenia do kryteriów konkursowych dotyczące naborów w obszarze⁹

Kryteria z większą wagą punktową:

1. Partnerstwo międzysektorowe publiczno-społeczne.
2. Projekty zakładające wprowadzenie minimum 2 rodzajów usług społecznych, które nie były realizowane do momentu złożenia wniosku przez OPS na terenie danej gminy (w przypadku CUS dla 1 gminy) – dotyczy ostatnich 3 lat kalendarzowych¹⁰.
3. Kryterium doświadczenie podmiotu w realizacji usług skierowanych do osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu ze względu na wiek, przewlekłą chorobę nie mających znamion instytucji.

Kryteria z mniejszą wagą punktową:

1. Pierwszeństwo dla projektów obejmujących obszar gmin, które nie realizowały usług opiekuńczych w roku poprzedzającym rok ogłoszenia naboru.
2. Podwykonawstwo usług przez podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne.

W zakresie ww. form wsparcia ważne jest zapewnienie ich w formie czasowej oraz długoterminowej w zależności od potrzeb osób obejmowanych wsparciem. Kluczowe jest natomiast dostosowanie form wsparcia do indywidualnych potrzeb tzn. łącznie z usługami medycznymi.

Usługa asystenta powinna być skierowana do wszystkich osób powyżej 60 r.ż. i wynikać z ich indywidualnych potrzeb, których zaspokojenie umożliwi jak najdłuższe ich funkcjonowanie w środowisku lokalnym (nie należy uzależniać usługi wsparcia asystenta osobistego z posiadaniem orzeczenia o niepełnosprawności).

---

⁹ Kryteria zawarte w RPD1 są wyłącznie rekomendacją dla Komitetu Monitorującego, który podejmuje każdorazowo ostateczną decyzję o ich zastosowaniu w poszczególnych konkursach.

¹⁰ Punktem odniesienia będą zapisy „Wytucznych dotyczących realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021–2027” Sekcja 4.3.4. Centra Usług Społecznych pkt. 3) w brzmieniu:

W przypadku wsparcia usług realizowanych przez CUS, mogą być finansowane usługi wchodzące w zakres interwencji EFS+, obejmujące usługi z zakresu:

- wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, wsparcia osób z niepełnosprawnościami,
- osób starszych, osób w kryzysie bezdomności, dotkniętych wykluczeniem
- z dostępu do mieszkań lub zagrożonych bezdomnością, aktywizacji zawodowej,
- usług w mieszkaniach wspomaganych, chronionych oraz mieszkaniach z
- usługami/ze wsparciem, reintegracji społeczno-zawodowej, usług zdrowotnych,
- opiekuńczych, a także wsparcia opiekunów faktycznych.

Sformułowanie „usługi, które nie były realizowane do momentu złożenia wniosku przez OPS na terenie danej gminy” oznacza usługi realizowane przez OPS.

III.2. Dzieci, w tym dzieci ze szczególnymi potrzebami, rodzina, w szczególności rodzina w kryzysie oraz dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej

III.2.1. Sytuacja w obszarze

Środowisko rodzinne jest optymalnym do harmonijnego rozwoju dziecka. Należy zatem koncentrować się na działaniach służących utrzymaniu dzieci w ich naturalnym środowisku, a w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowywania przez rodziców zapewnienie sprawnie funkcjonującego systemu pieczy zastępczej. Aby praca z rodziną przynosiła najlepsze efekty powinna się odbywać dwutorowo, z rodzicami i opiekunami (rozwój specjalistycznego poradnictwa, wsparcie asystenta rodziny i rodzin wspierających) jak i dziećmi i młodzieżą poprzez rozwój środowiskowych form wsparcia w zakresie resocjalizacji, terapii i wychowania.

Budowanie zasobu rodzinnych form pieczy zastępczej powinno się odbywać poprzez rozwój oferty wsparcia zarówno dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej jak i dla rodziców zastępczych (dostęp do specjalistycznych usług poradnictwa, pomoc interwencyjną). Wsparcie powinno być jednocześnie skierowane do rodziców biologicznych i służyć, gdy tylko jest to możliwe, powrotowi dziecka do rodziny. Oferowane wsparcie powinno być jak najlepiej dopasowane do potrzeb (w szczególności dzieci z niepełnosprawnością, z alkoholowym zespołem płodowym – FAS, z problemami zdrowia psychicznego). W celu pozyskania nowych kandydatów na rodziców zastępczych potrzebne są działania służące budowaniu pozytywnego wizerunku rodzicielstwa zastępczego oraz zapewnienie mieszkań dostosowanych do potrzeb konkretnych rodzin. Wsparciem powinny być również objęte rodziny zastępcze, których dzieci powróciły do rodzin biologicznych - wsparcie psychologiczne na etapie „straty”. Konieczne są także wszelkie działania z zakresu profilaktyki kryzysu opiekuńczo-wychowawczego poprzez wzmocnienie więzi rodzinnych oraz zwiększenie poziomu wiedzy w zakresie zaspokajania potrzeb dzieci. Bardzo ważne jest wzmocnienie i poszerzenie katalogu usług wspierających rodziców dzieci ze specjalnymi potrzebami w celu profilaktyki wypalenia w związku z obciążeniami wynikającymi ze sprawowania opieki, a także rozwój wsparcia skierowanego do dzieci i młodzieży przebywających w różnych ośrodkach i instytucjach całodobowych, które zgodnie z ideą deinstytucjonalizacji powinny przekształcić się w ośrodki oferujące turnusowe wsparcie oraz systemową pracę z rodziną.

III.2.2. Kluczowe wnioski i rekomendacje dla obszaru

- Utrudniony dostęp do usług społecznych i zdrowotnych, w tym w zakresie poradnictwa specjalistycznego: rodzinnego, prawnego, psychologicznego itp.;
- Zbyt mała liczba asystentów rodziny i rodzin wspierających;
- Niewystarczająca i nierównomiernie rozmieszona liczba placówek wsparcia dziennego;
- Nieadekwatny do potrzeb dostęp do opieki wychowawczej oraz asystentów osobistych dla dzieci z niepełnosprawnościami;

- Brak wystarczającej liczby ośrodków interwencji kryzysowej;
- Zbyt duży odsetek dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej w stosunku do wszystkich dzieci przebywających w pieczy zastępczej;
- Brak kompleksowego i odpowiadającego na potrzeby systemu wsparcia procesu usamodzielniania wychowanków opuszczających pieczę zastępczą oraz inne ośrodki i instytucje całodobowe;
- Niewystarczające zasoby do świadczenia usług na poziomie lokalnym (infrastrukturalne, kompetencyjne, kadrowe);
- Niewystarczający dostęp do narzędzi i wiedzy służącej do planowania deinstytucjonalizacji na poziomie lokalnym (gminnym, powiatowym).

W powyższym kontekście ważnym aspektem jest odpowiednie ukierunkowanie rozwoju i koordynacji usług instytucji społecznych działających na polu pomocy rodzinie oraz stałe podnoszenie kompetencji kadr.

Zintensyfikowanie działań służących wsparciu usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej i innych ośrodków całodobowych, aby mieli oni szansę na bezpieczne wkroczenie w dorosłe życie np. poprzez wzmocnienie roli i rozwój roli rodzin wspierających oraz zapewnienie prowadzenia ośrodków interwencji kryzysowej świadczących kompleksowe usługi wsparcia oraz realizację działań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Kluczowym elementem w projektowaniu wsparcia będzie również wzmocnienie potencjału rodzin poprzez podnoszenie kompetencji kadry pracującej w obszarze wspierania rodziny i systemie pieczy zastępczej i innych placówek o charakterze całodobowym oraz wzmacnianie wizerunku zawodów pomocowych.

III.2.3 Cel obszaru

Zwiększenie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci.

III.2.4. Rekomendowane działania wraz z potencjalnymi źródłami finansowania

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
1.	<p>Rekomenduje się w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozwój działań służących utrzymaniu dzieci w ich naturalnym środowisku poprzez wzmocnienie kompetencji wychowawczych rodziców i opiekunów (m.in. poprzez dostęp do poradnictwa specjalistycznego, warsztatów kompetencyjnych dla rodziców). Działania te powinny obejmować obszar miast tracących swoje funkcje społeczno-gospodarcze oraz gmin wiejskich i miejsko-wiejskich (zgodnie z jednostkami NUTS). ➤ Rozwój usług w środowisku lokalnym będących wsparciem dla rodziców w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych np. wsparcie dzienne oraz całodobowe (o charakterze krótkoterminowym i turnusowym). ➤ Wsparcie rodzin w zakresie zdrowia psychicznego. ➤ Zapewnienie usług asystencji osobistej i opieki wytchnieniowej, w tym świadczonych w domu rodzinnym dla dzieci ze specjalnymi potrzebami. ➤ Realizacja działań profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży i rodziców np. poprzez tworzenie miejsc spotkań dla rodzin i młodzieży, działania edukacyjne usług streetworkera. ➤ Zwiększenie liczby rodzin wspierających poprzez realizację działań upowszechniających oraz wprowadzenie systemu gratyfikacji dla tych rodzin. ➤ Wzmocnienie funkcjonowania systemu pieczy zastępczej m.in. poprzez promocję i budowanie pozytywnych postaw wobec rodzicielstwa zastępczego, przygotowanie kandydatów na rodziców zastępczych, zapewnienie właściwej infrastruktury (wsparcie prac budowlanych/remontowych, wyposażenie). ➤ Wsparcie rodzin zastępczych na każdym etapie funkcjonowania (m.in. zapewnienie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych w tym m.in. do specjalistycznego poradnictwa, usług w środowisku lokalnym, wsparcia osób usamodzielniających się poprzez rozwój rozwiązań łączących wsparcie mieszkaniowe i usługi). ➤ Zintensyfikowanie działań wspierających system adopcji dzieci, w tym rozwój usług społecznych i zdrowotnych w ramach wsparcia preadopcyjnego, w tym w ramach ośrodków preadopcyjnych oraz wsparcia postadopcyjnego. Wieloaspektowe wsparcie kandydatów i rodziców adopcyjnych oraz preadopcyjnych. ➤ Wsparcie dzieci i młodzieży przebywających w różnych ośrodkach i instytucjach całodobowych (pod warunkiem, że wsparcie będzie realizowane zgodnie z ideą deinstytucjonalizacji i nie będą wzmacniać potencjału tych placówek) oraz procesu ich 	<p>JST, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne</p>	<p>Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu</p>

usamodzielniania np. poprzez realizowanie działań służącym wzmocnienie kompetencji wychowanków (m.in. cyfrowych, kulinarnych, samoobsługowych).

- Rozwój mieszkalnictwa treningowego z zapewnieniem usług wspierających pobyt osoby w mieszkaniu oraz usługi wspierające aktywność osoby w mieszkaniu, w tym trening samodzielności, praca socjalna, poradnictwo specjalistyczne, integracja osoby ze społecznością lokalną w zakresie dostosowanym do potrzeb każdego mieszkańca (zakres zgodny z zapisami dokumentu „Wytyczne dotyczące realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021–2027”).
- Działania służące wzmocnieniu funkcji opiekuna usamodzielniania
- Przeciwdziałanie marginalizacji wychowanków pieczy zastępczej i innych instytucji o charakterze całodobowym (np. poprzez przydział mieszkań socjalnych o odpowiednim standardzie).
- Rozwój wsparcia interwencyjnego dla osób znajdujących się w sytuacji kryzysowej.
- Podnoszenie kompetencji kadr systemu pomocy i integracji społecznej oraz systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, w tym na potrzeby świadczenia usług.
- Wzmocnienie roli koordynatora pieczy zastępczej i roli asystenta rodziny oraz rodziny wspierającej.
- Rozwijanie współpracy pomiędzy różnymi instytucjami wspierającymi rodzinę na wszystkich poziomach: regionalnym i lokalnym (między ośrodkami adopcyjnymi i organizatorami pieczy zastępczej). System wsparcia rodzin na poziomie gminy i powiatu powinien odbywać się na zasadach współpracy, uzupełnienia działań – instytucje powinny widzieć się nawzajem i wspólnie pracować z rodziną). Działanie to powinno być realizowane poprzez organizację szkoleń w zakresie dobrych praktyk oraz działań służących ich wypracowaniu.
- Tworzenie lokalnych (gminnych, powiatowych) planów deinstytucjonalizacji, zakładających prewencję instytucjonalizacji i transfer z instytucji do usług środowiskowych.
- Realizacja działań zwiększających aktywność lokalną mieszkańców, zwłaszcza na terenach małych gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, służące budowaniu lokalnego potencjału do realizowania działań i świadczenia usług na rzecz społeczności lokalnej (np. budowanie kręgów wsparcia, usługi sąsiedzkie, usługi transportowe niwelujące wykluczenie komunikacyjne mieszkańców) .
- Wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi a podmiotami ekonomii społecznej (PES) w zakresie realizacji usług społecznych poprzez zapewnienie dostępu do informacji na temat funkcjonujących PES (baza PES wraz z rodzajem świadczonych usług).

2.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Realizacja działań zwiększających aktywność lokalną mieszkańców, zwłaszcza na terenach małych gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, służące budowaniu lokalnego potencjału do realizowania działań i świadczenia usług na rzecz rodzin i dzieci (np. budowanie kręgów wsparcia, usługi sąsiedzkie,) ➤ Wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami a podmiotami ekonomii społecznej (PES) w zakresie realizacji usług społecznych poprzez zapewnienie dostępu do informacji na temat funkcjonujących PES (baza PES wraz z rodzajem świadczonych usług) 	JST, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu
3.	Podnoszenie kompetencji kadr systemu, pomocy i integracji społecznej oraz systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej na potrzeby świadczenia usług społecznych w społeczności lokalnej	DOPS	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu.
4.	Działania ośrodka adopcyjnego na rzecz dolnośląskich rodzin - działania upowszechniające i szkoleniowo – doradcze	DOPS	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu
5.	Projekt w zakresie rozwoju interwencji kryzysowej oraz przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy w rodzinie (szkolenia, warsztaty, konferencje)	DOPS	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu

III.2.5. Proponowane założenia do kryteriów konkursowych dotyczące naborów w obszarze¹¹

Kryteria z większą wagą punktową:

1. Partnerstwo międzysektorowe publiczno-społeczne.
2. Projekty zakładające wprowadzenie minimum 2 rodzajów usług społecznych, które nie były realizowane do momentu złożenia wniosku przez OPS na terenie danej gminy (w przypadku CUS dla 1 gminy) – dotyczy ostatnich 3 lat kalendarzowych¹².
3. Pierwszeństwo dla projektów obejmujących obszar miast tracących swoje funkcje społeczno-gospodarcze oraz gmin wiejskich i miejsko-wiejskich (zgodnie z jednostkami NUTS).
4. Kryterium doświadczenie podmiotu w realizacji usług skierowanych do dzieci, rodzin, w tym dzieci ze szczególnymi potrzebami.

Kryteria z mniejszą wagą punktową:

1. Podwykonawstwo usług przez podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne.
2. Świadczenie opieki wytchnieniowej powinno być połączone z innymi usługami/ wsparciem dla rodzin, aby wytchnienie nie było jedynie od sprawowania opieki, ale było połączone z dodatkowym wsparciem.

---

¹¹ Kryteria zawarte w RPDI są wyłącznie rekomendacją dla Komitetu Monitorującego, który podejmuje każdorazowo ostateczną decyzję o ich zastosowaniu w poszczególnych konkursach.

¹² Punktem odniesienia będą zapisy „Wytycznych dotyczących realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021–2027” Sekcja 4.3.4. Centra Usług Społecznych pkt. 3) w brzmieniu:

W przypadku wsparcia usług realizowanych przez CUS, mogą być finansowane usługi wchodzące w zakres interwencji EFS+, obejmujące usługi z zakresu:

- wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, wsparcia osób z niepełnosprawnościami,
- osób starszych, osób w kryzysie bezdomności, dotkniętych wykluczeniem
- z dostępu do mieszkań lub zagrożonych bezdomnością, aktywizacji zawodowej,
- usług w mieszkaniach wspomaganych, chronionych oraz mieszkaniach z
- usługami/ze wsparciem, reintegracji społeczno-zawodowej, usług zdrowotnych,
- opiekuńczych, a także wsparcia opiekunów faktycznych.

Sformułowanie „usługi, które nie były realizowane do momentu złożenia wniosku przez OPS na terenie danej gminy” oznacza usługi realizowane przez OPS.

III.3. Osoby w kryzysie zdrowia psychicznego

III.3.1. Sytuacja w obszarze

Wg opublikowane w 2022 r. raportu Światowej Organizacji Zdrowia dotyczącego zdrowia psychicznego, w 2019 r. prawie miliard ludzi na świecie doświadczało kryzysu zdrowia psychicznego. Ponad 1 na 100 zgonów było wynikiem samobójstwa, a 58 % samobójstw miało miejsce przez 50 rokiem życia. Jak wynika z raportu zaburzenia psychiczne są też główną przyczyną niepełnosprawności, co w cięższych przypadkach skraca ich życie średnio od 10 do 20 lat niż populacji ogólnej.

Na taką sytuację ma wpływ wiele czynników tj. m.in. nierówności społeczne i ekonomiczne, zagrożenia zdrowia psychicznego, konflikty zbrojne i kryzys klimatyczny. Jak podkreśla WHO, depresja i lęk wzrosły o ponad 25 % tylko w pierwszym roku pandemii COVID-19, a napiętnowanie, dyskryminacja i łamanie praw człowieka wobec osób doświadczających kryzysu psychicznego są szeroko rozpowszechniane w społecznościach i systemach opieki na całym świecie.

Jak podkreślał Dyrektor Generalny Światowej Organizacji Zdrowia, dr Tedros Adhanom Ghebreyesus „Dobre zdrowie psychiczne przekłada się na dobre zdrowie fizyczne, a nowy raport stanowi przekonujący argument za zmianą. Nierozzerwalne powiązania między zdrowiem psychicznym a zdrowiem publicznym, prawami człowieka i rozwojem społeczno-gospodarczym oznaczają, że transformacja polityki i praktyki w zakresie zdrowia psychicznego może przynieść rzeczywiste, wymierne korzyści jednostkom, społecznościom i krajom na całym świecie. Inwestycja w zdrowie psychiczne to inwestycja w lepsze życie i przyszłość dla wszystkich”.

Zalecenia, które wynikają z „Kompleksowego planu działania na rzecz zdrowia psychicznego na lata 2013-2030” do którego przystąpiły 194 państwa, w tym Polska, zakłada m.in. zwiększenie znaczenia zdrowia psychicznego, przekształcanie i budowanie środowisk, które mają wpływ na zdrowie psychiczne oraz wzmocnienie opieki w zakresie zdrowia psychicznego poprzez zmianę miejsca i sposobu jej świadczenia.¹³

III.3.2. Kluczowe wnioski i rekomendacje dla obszaru

- Nadal niewystarczający dostęp do usług opiekuńczych oraz asystencji osobistej dla osób w kryzysie zdrowia psychicznego połączonych ze wsparciem psychologicznym w środowisku lokalnym.
- Zbyt mała ilość środowiskowych form wsparcia tj.: centra zdrowia psychicznego, zespoły leczenia środowiskowego, środowiskowe domy samopomocy typu A (tylko dla osób z zaburzeniami psychicznymi), ośrodki interwencji kryzysowej, mieszkań wspomaganych z koszykiem usług dla osób w kryzysie zdrowia psychicznego, klubów samopomocy czy kręgów wsparcia.

---

¹³ WHO

- Niewystarczająca liczba form wsparcia skierowana do rodzin osób doświadczających kryzysu zdrowia psychicznego tj. konsultacje rodzinne czy konsultacje otwartego dialogu.
- Bardzo mała liczba Klubów Integracji Społecznej, które zapewniałyby powrót do zdrowienia poprzez aktywizację zawodową.
- Duże niezrozumienie istoty zaburzeń psychicznych wynikających z lęku oraz brak podstawowej wiedzy na temat tego, jak kształtuje się psychika i wynikająca z tej niewiedzy podatność na stereotypy i uproszczenia.
- Brak spójnego, jednolitego znajdującego się w jednym miejscu systemu informacji o możliwościach uzyskania pomocy skierowanej do osób w kryzysie zdrowia psychicznego.
- Brak formy wsparcia w postaci Hostelu dla osób po kryzysie psychicznym z całodobowym wsparciem personelu. Pobyt w hostelu stanowi czasowe zapewnienie miejsca treningowo-usamodzielniającego, którego celem jest niedopuszczenie do rozwoju kryzysu psychicznego i długotrwałej hospitalizacji. Hostel jako forma domu wspólnego dla 8-12 osób, z całodobowym dyżurem „trenera” wspierającego proces usamodzielniania, poprzez prowadzenie treningów „przez życie”. Pobyt od 3 miesięcy do roku. W tym czasie działania wspierające skierowane na poszukiwanie pracy/ mieszkania.

Podstawowym celem interwencji w obszarze będzie zwiększenie dostępności, jakości i trwałości świadczonych usług w społeczności lokalnej dla osób doświadczających kryzysu zdrowia psychicznego. Ponadto wsparcie powinno być ukierunkowane na zmniejszenie liczby osób przebywających w instytucjach czyli domach pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi, zwiększenie dostępu do informacji, specjalistycznego poradnictwa, interwencji kryzysowej, usług ośrodków wsparcia, ale także stałego wzmocnienia kwalifikacji kadry pracującej z osobami w kryzysie psychicznym i ich rodzinami. Ważne jest też upowszechnianie wiedzy i informacji na temat dostępnych form wsparcia oraz wspieranie rozwoju kadry realizującej usługi na rzecz osób z doświadczeniem kryzysu psychicznego

III.3.3. Cel obszaru

Stworzenie skutecznego systemu usług społecznych dla osób doświadczających kryzysu zdrowia psychicznego poprzez poprawę dostępu do kompleksowych form opieki środowiskowej połączonej z opieką medyczną dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb.

III.3.4. Rekomendowane działania wraz z potencjalnymi źródłami finansowania

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
1.	<p>Rekomenduje się w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Tworzenie Centrów Usług Społecznych¹⁴, które zapewniłyby dostępność usług przy współpracy z podmiotami ekonomii społecznej i informacji o możliwych formach wsparcia. ➤ Rozwój usług świadczonych bezpośrednio w najbliższym otoczeniu osób w kryzysie zdrowia psychicznego tj. m.in. usług asystencji osobistej oraz usługi asystenta zdrowienia w formie dostosowanej do potrzeb, wspieranie i tworzenie nowych form wsparcia, które wspierają osobę doświadczającą kryzysu zdrowia psychicznego w powrocie do aktywnego życia ➤ Wsparcie rozwoju usług w miejscu zamieszkania, w szczególności specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi wraz ze wsparciem psychologicznym również dla rodzin oraz wsparcie rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego z tzw. koszykiem usług. ➤ Rozwój form wsparcia o charakterze środowiskowym w tym samopomocowym tj. kluby samopomocy (np. w formie tzw. świetlic DROP IN), kręgów wsparcia rozumianych jako koncepcja wsparcia środowiskowego zakładająca stworzenie wokół osoby w kryzysie zdrowia psychicznego, zgodnie z jej potrzebami, kręgu osób wspierających, łączących wsparcie formalne (np. asystent osobisty, pracownik pomocy społecznej, terapeuta, prawnik) i nieformalne (rodzina, przyjaciele, znajomi, sąsiedzi, sprzedawca w lokalnym sklepie) lub szeroko pojęta psychoedukacja umacniająca pacjenta, jego otoczenie i rodzinę, której celem jest promowanie świadomości i postawy proaktywnej, dostarczanie narzędzi do radzenia sobie i życia z przewlekłą chorobą (tj. zwiększania współpracy w leczeniu, rozpoznawania wczesnych oznak nawrotów, kształtowania stylu życia, radzenia sobie z kryzysami, poprawie komunikacji) i zmiana zachowań oraz nastawień związanych z chorobą. Wsparcie powinno być ściśle skoncentrowane na potrzebach, zgodnie z indywidualnymi preferencjami i powinno zakładać w pełni włączający charakter osoby w kryzysie zdrowia psychicznego. 	<p>JST, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne</p>	<p>Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu.</p>

¹⁴ Zgodnie z Ustawą o Centrach Usług Społecznych, Dz.U. 2019 poz. 1818

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wzmocnienie wsparcia nakierowanego na pracę z rodziną osoby doświadczającej kryzysu zdrowia psychicznego poprzez realizację usług tj. konsultacje rodzinne, konsultacje otwartego dialogu itp. Rozwinięcie tzw. poradnictwa rodzinnego, które powinno stać się stałym instrumentem istniejącym w przeważającej liczbie gmin na DŚ. ➤ Wsparcie nakierowane na tworzenie nowych i wspieranie istniejących Klubów Integracji Społecznej. ➤ Wspieranie rozwoju i tworzenia nowych centrów usług społecznych i ośrodków interwencji kryzysowej/punktów interwencji kryzysowej, Wzmożenie działań rzeczniczych na rzecz utworzenia, w każdym powiecie, środowiskowego domu samopomocy, a także podjęcie działań w celu wsparcia już istniejących i nowotworzonych centrów wsparcia zdrowia psychicznego. ➤ Rozwój form wsparcia w charakterze czasowych miejsc całodobowych – hostelu dla osób po kryzysie psychicznym. ➤ Wsparcie personelu świadczącego pracę w instytucjach w przejściu do usług środowiskowych oraz wzmacnianie kompetencji kadr realizującej te usługi na rzecz osób z doświadczeniem kryzysu psychicznego. 		
2.	<p>Realizacja działań towarzyszących tj.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ rozbudowanie spójnego, jednolitego, znajdującego się w jednym miejscu systemu informacji o możliwościach uzyskania pomocy skierowanej do osób w kryzysie zdrowia psychicznego, ▪ działań lobbujących za stworzeniem spójnego systemu orzecznictwa (sprzyjającego wspieraniu osób chorujących psychicznie na różnych etapach zdrowienia) oraz podjęciu działań informacyjnych i uświadamiających mających na celu przeciwdziałanie stygmatyzacji osób w kryzysie zdrowia psychicznego i ich rodzin oraz zwiększenie zrozumienia istoty zaburzeń psychicznych ▪ realizacja działań w obszarze psychoedukacji skierowanych do nauczycieli, pracowników instytucji i urzędów, policji, rad osiedla itd. w celu podniesienia świadomości na temat własnego dobrostanu psychicznego oraz relacji z osobami, które doświadczyły kryzysu psychicznego. 	JST, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu.
3.	Podnoszenie kompetencji kadr systemu, pomocy i integracji społecznej oraz systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej na potrzeby świadczenia usług społecznych w społeczności lokalnej.	DOPS	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
			Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu.
4.	Aktualizacji przewodnika informującego o dostępnych formach opieki zdrowotnej, pomocy społecznej oraz aktywizacji społecznej i zawodowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi	JST, jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne, ogół społeczeństwa	Potencjalnie UMWD

Przy projektowaniu wsparcia powinno się opierać na zaświadczeniu lekarskim w zakresie stwierdzenia zaburzeń psychicznych/kryzysu psychicznego i nie wymagać zaświadczenia o stopniu niepełnosprawności. W zakresie ww. form wsparcia ważne jest zapewnienie ich w formie czasowej oraz długoterminowej w zależności od potrzeb osób obejmowanych wsparciem. Kluczowe jest dostosowanie form wsparcia do indywidualnych potrzeb tzn. łącznie z usługami medycznymi.

III. 3.5. Proponowane założenia do kryteriów konkursowych dotyczące naborów w obszarze¹⁵

Kryteria z większą wagą punktową:

1. Partnerstwo międzysektorowe publiczno-społeczne.
2. Projekty zakładające wprowadzenie minimum 2 rodzajów usług społecznych, które nie były realizowane do momentu złożenia wniosku przez OPS na terenie danej gminy (w przypadku CUS dla 1 gminy) – dotyczy ostatnich 3 lat kalendarzowych¹⁶.
3. Pierwszeństwo dla projektów obejmujących obszar miast tracących swoje funkcje społeczno-gospodarcze oraz gmin wiejskich i miejsko-wiejskich (zgodnie z jednostkami NUTS).
4. Doświadczenie podmiotu w realizacji usług skierowanych do osób w kryzysie zdrowia psychicznego nie mających znamion instytucji.

Kryteria z mniejszą wagą punktową:

Premiowane kryterium podwykonawstwa usług przez podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne.

---

¹⁵ Kryteria zawarte w RPD1 są wyłącznie rekomendacją dla Komitetu Monitorującego, który podejmuje każdorazowo ostateczną decyzję o ich zastosowaniu w poszczególnych konkursach.

¹⁶ Punktem odniesienia będą zapisy „Wytocznych dotyczących realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021–2027” Sekcja 4.3.4. Centra Usług Społecznych pkt. 3) w brzmieniu:

W przypadku wsparcia usług realizowanych przez CUS, mogą być finansowane usługi wchodzące w zakres interwencji EFS+, obejmujące usługi z zakresu:

- wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, wsparcia osób z niepełnosprawnościami,
- osób starszych, osób w kryzysie bezdomności, dotkniętych wykluczeniem
- z dostępu do mieszkań lub zagrożonych bezdomnością, aktywizacji zawodowej,
- usług w mieszkaniach wspomaganych, chronionych oraz mieszkaniach z
- usługami/ze wsparciem, reintegracji społeczno-zawodowej, usług zdrowotnych,
- opiekuńczych, a także wsparcia opiekunów faktycznych.

Sformułowanie „usługi, które nie były realizowane do momentu złożenia wniosku przez OPS na terenie danej gminy” oznacza usługi realizowane przez OPS.

III.4. Osoby w kryzysie bezdomności

III.4.1. Sytuacja w obszarze

Jedną z najbardziej wykluczonych grup społecznych są osoby w kryzysie bezdomności. Wyniki przeprowadzonego w 2019 roku ogólnopolskiego badania liczby osób w kryzysie bezdomności wskazują, że województwo dolnośląskie znajduje się w czołówce regionów (4 pozycja) z ponad 2,8 tys. osobami w kryzysie bezdomności. Jest to zjawisko szczególnie złożone, wielowymiarowe, różnorodnie uwarunkowane i dynamiczne, dlatego przeciwdziałanie i rozwiązywanie tego problemu jest niezwykle trudne, wymagające nie tylko szybkiej interwencji, lecz wskazania skutecznych sposobów wyjścia z trudnej sytuacji.¹⁷

Na bezdomność ma wpływ często kilka czynników tj. trudna sytuacja mieszkaniowa, problemy rodzinne, utrudniony dostęp do rynku pracy, w tym długotrwałe bezrobocie, ubóstwo, pozbawienie mieszkania (eksmisja), brak miejsca do mieszkania po opuszczeniu różnego typu instytucji połączony z brakiem lub niewystarczającą integracją społeczną. Jednym z ważniejszych elementów wsparcia osób w kryzysie bezdomności jest możliwość przebywania w mieszkaniu, które jest formą pomocy środowiskowej przygotowującą osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą je w codziennym funkcjonowaniu. Ponadto istotną rolę odgrywa rozwijanie innych form pomocy pozainstytucjonalnej tj. m.in. „najpierw mieszkanie” czy wsparcie streetworkingowe. Stąd potrzeba propagowania i rozwoju różnorodnych rozwiązań mieszkaniowych, mając na uwadze możliwość zaadaptowania ich do lokalnych warunków i możliwości, a także popularyzacja wiedzy o modelu „najpierw mieszkanie” oraz najmie socjalnym.

III.4.2. Kluczowe wnioski i rekomendacje dla obszaru

- Niewystarczająca liczba mieszkań chronionych, wspomaganych i innych form mieszkalnictwa, a także utrudnionego dostępu do mieszkań np. w ramach modelu „najpierw mieszkanie”.
- Niewystarczający system działań typu outreach tj. streetworking, a także usług asystenckich i opiekuńczych.
- Niewystarczający system działań tj. konsultacje i poradnictwo specjalistyczne (psychologiczne, prawnicze. itp.), terapia i mediacja.
- Niewielki procent działań profilaktycznych i edukacyjnych dot. obszaru zarówno wśród przedstawicieli samorządów jak i osób zagrożonych kryzysem bezdomności.
- Brak standardów/koncepcji, które byłyby mapą drogową dla podmiotów prowadzących instytucje w procesie przechodzenia do opieki środowiskowej.
- Brak tzw. agencji najmu, zapewniających możliwość wynajęcia lokalu mieszkalnego m.in. osobom w kryzysie bezdomności lub zagrożonym bezdomnością.

Podstawowym celem interwencji w obszarze będzie kompleksowe i wielowymiarowe wsparcie osób w kryzysie bezdomności poprzez rozwój usług środowiskowych. W kontekście osób doświadczających bezdomności największe znaczenie będą miały usługi

---

¹⁷ Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2012-2027

związane z mieszkaniami wspomaganymi i chronionymi, streetworking i inne usługi „outreach”, a także usługi asystenckie (asystentura dla osób w kryzysie bezdomności), praca socjalna czy usługi opiekuńcze. Jednocześnie ważne jest powiązanie powyższych usług z innymi usługami, które są działaniami prewencyjnymi, takimi jak rodzinne domy pomocy, usługi w małych ośrodkach wsparcia czy usługi w systemie wsparcia rodziny i pieczy zastępczej w postaci placówek opiekuńczo-wychowawczych. Ponadto usługi, które wskazane zostały dla obszaru wsparcia rodziny, mają także zastosowanie dla osób doświadczających bezdomności. Są to m.in. konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, terapia i mediacja, placówki wsparcia dziennego.

W celu wzmocnienia działań wskazanych w III.4.4. powinny być realizowane działania towarzyszące niefinansowane w ramach działań zaplanowanych w RPDII polegające na:

- Zwiększeniu dostępu osób w kryzysie bezdomności, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność itp. wymagają częściowej pomocy i opieki innych osób w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych do schronisk z usługami opiekuńczymi, jako przygotowanie do skorzystania ze wsparcia w formie pozainstytucjonalnej np. z mieszkania z koszykiem usług;
- Zwiększeniu dostępu osób w kryzysie bezdomności i ich rodzin do poradnictwa specjalistycznego, w tym prawnego, psychologicznego, mediacji, terapii uzależnień, w tym w placówkach instytucjonalnych (jako trampolina do oferowania w dalszym kroku rozwiązań pozainstytucjonalnych).

III.4.3. Cel obszaru

Stworzenie skutecznego systemu wsparcia poprzez rozwój usług społecznych i mieszkalnictwa dla osób w kryzysie bezdomności oraz osób zagrożonych bezdomnością.

III.4.4. Rekomendowane działania wraz z potencjalnymi źródłami finansowania

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
1.	<p>Rekomenduje się w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozwój różnorodnych form wsparcia ukierunkowanego na zapobieganie bezdomności i umieszczeniu w instytucjach całodobowego pobytu dla osób w kryzysie bezdomności, w tym m.in. zapobieganie bezdomności osób zagrożonych eksmisją lub wysiedleniem, zapobieganie bezdomności osób doświadczających przemocy, zapobieganie bezdomności osób opuszczających instytucje, tj. zakłady karne, szpitale czy placówki opiekuńczo-wychowawcze z równoczesnym podjęciem działań nakierowanych na rozwój różnorodnych form przejścia osób doświadczających bezdomności z placówek instytucjonalnych (tj. schronisk, noclegowni, ogrzewalni) do usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej, m.in. mieszkań wspomaganym i chronionym, innych usług mieszkaniowych (w tym w ramach metody Najpierw Mieszkanie), streetworkingu, asystentury, usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych oraz innych usług „outreach” realizowanych w przestrzeni pobytu tych osób oraz homesharingu (pod warunkiem wsparcia osoby udostępniającej w zakresie bytowym: czynsz, media itp. - do czasu podjęcia przez osobę w kryzysie bezdomności pracy). ➤ Zwiększenie dostępu osób w kryzysie bezdomności i ich rodzin do poradnictwa specjalistycznego, w tym prawnego, psychologicznego, mediacji, terapii uzależnień. ➤ Wsparcie rozwoju infrastruktury wykorzystywanej w ramach najmu socjalnego oraz wdrożenie koncepcji tzw. agencji najmu, zapewniającego pośrednictwo w wynajmie mieszkań między właścicielami a najemcami. Działania nakierowane na poprawę dostępu do mieszkań przystępnych cenowo dla różnych grup odbiorców, którzy nie są w stanie udźwignąć kosztów najmu na zasadach rynkowych. 	JST, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu.
2.	<p>W celu wzmocnienie ww. działań powinny być realizowane działania towarzyszące polegające na:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wypracowaniu standardów/koncepcji, które będą mapą drogową dla podmiotów prowadzących instytucje tj. schroniska dla osób w kryzysie bezdomności w zakresie postępowania w procesie deinstytucjonalizacji oraz wzmocnienie działań rzeczniczych w samorządach lokalnych dot. obszaru bezdomności, w tym upowszechnianie wiedzy i podjęcie działań mających na celu zmianę postrzegania nowych rozwiązań stosowanych w obszarze tj. np. koncepcja Najpierw Mieszkanie; 	JST, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Podjęcie działań profilaktycznych i edukacyjnych dot. możliwych form zapobiegania bezdomności poprzez podjęcie np. prac społecznie użytecznych, na wczesnym etapie zadłużenia; ▪ Zwiększanie działań na rzecz podnoszenia kwalifikacji kadr pracujących w formule środowiskowej z osobami zagrożonymi lub doświadczającymi kryzysu bezdomności. 		stronie internetowej programu.
3.	Wsparcie rozwoju usług świadczonych w formie pozainstytucjonalnej, w tym: m.in. poradnictwo specjalistyczne, doradztwo, terapia uzależnień i innych realizowanych również w ramach konkursów Samorządu Województwa	JST, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu i Samorząd Województwa
4.	Podnoszenie kompetencji kadr systemu, pomocy i integracji społecznej oraz systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej na potrzeby świadczenia usług społecznych w społeczności lokalnej.	DOPS	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu.
5.	Wsparcie finansowe projektów z zakresu pomocy społecznej skierowanej do osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością	organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne	Potencjalnie MRiPS

III.4.5. Proponowane założenia do kryteriów konkursowych dotyczące naborów w obszarze¹⁸

Kryteria z większą wagą punktową:

1. Partnerstwo międzysektorowe publiczno-społeczne.
2. Doświadczenie podmiotu w realizacji usług skierowanych do osób w kryzysie bezdomności.

Kryteria z mniejszą wagą punktową:

3. Podwykonawstwo usług przez podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne.

III.5. Obywatele państw trzecich, w tym uchodźcy i migranci.

III.5.1. Sytuacja w obszarze

Polska jako kraj ma bardzo niewielkie doświadczenie w przyjmowaniu i wsparciu migrantów. Do połowy roku 2021 migracja tak wielu osób była typowo zarobkowa i to praktycznie z jednego kierunku – Ukrainy. Od II połowy 2021 roku zaszła w tym kontekście zasadnicza zmiana, a napływ migrantów po 24 lutego 2022 r. zmieniły status migracji w Polsce. Tylko w okresie 24.02.-24.03.22 r. do Polski napłynęło ponad 2,2 mln. uchodźców z Ukrainy¹⁹. Stanowi to ogromne wyzwanie dla funkcjonowania państwa, jak i społeczeństwa, ale w przypadku podjęcia odpowiednich działań może mieć pozytywny wpływ na gospodarkę i społeczeństwo. Zgodnie z szacunkiem GUS z 2020 roku w Polsce przebywało wówczas ponad 1,3 mln Ukraińców, a cała populacja cudzoziemców wynosiła ponad 2,1 mln osób (GUS, 2020).²⁰

Państwo polskie ma obowiązek opieki nad uchodźcami, co wynika z ustawodawstwa unijnego oraz podpisanych przez nasz kraj umów międzynarodowych, ale jak pokazują statystyki wsparcie jest niewystarczające a zapotrzebowanie będzie stale rosło.

Samorządy i organizacje zaczynają zastanawiać się nad usprawnieniem procesu legalizacji pobytu, nauki języka polskiego oraz innych działań, dzięki którym migrantom będzie żyło się lepiej. Cudzoziemcy zarejestrowani jako osoby bezrobotne mogą skorzystać z usług poradnictwa zawodowego realizowanego przez powiatowe urzędy pracy i centrum informacji i planowania kariery zawodowej działającego w wojewódzkim urzędzie pracy.

Poza działalnością ośrodków pomocy społecznej czy Powiatowych Urzędów Pracy, w województwie dolnośląskim działa również szereg różnego rodzaju organizacji pozarządowych, podejmujących działania na rzecz wspierania cudzoziemców. Wyspecjalizowane organizacje, dobrze znające potrzeby migrantów, działają często o wiele bardziej efektywnie, prowadząc m.in. działalność informacyjną, doradztwo prawne, działania

---

¹⁸ Kryteria zawarte w RPDI są wyłącznie rekomendacją dla Komitetu Monitorującego, który podejmuje każdorazowo ostateczną decyzję o ich zastosowaniu w poszczególnych konkursach.

¹⁹ <https://wnpism.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2022/04/Kryzys-uchodzczy-2022-raport-KPS.pdf>, str. 4

²⁰ Dziennik Gazeta Prawna

integracyjne, pomoc psychologiczną, kursy języka polskiego, a także oferują pomoc w znalezieniu pracy. Ponadto organizują one różnego rodzaju warsztaty dla imigrantów, działania artystyczne, pomoc w znalezieniu zakwaterowania, wydarzenia kulturalne i towarzyskie, pomoc rzeczową, pomoc medyczną, pomoc językową, zajęcia dla dzieci czy zbiórki. Fundacje i stowarzyszenia podejmują również działania w celu przygotowania społeczeństwa na przyjęcie cudzoziemców. Mimo podjęcia już wielu działań na rzecz wsparcia obywateli państw trzecich potrzeby bardzo wzrosły, kiedy w wyniku agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę miał miejsce ogromny napływ obywateli tego kraju do Polski.

III.5.2. Kluczowe wnioski i rekomendacje dla obszaru

- Nierównomierny dostęp do usług integrujących obywateli państw trzecich na rynku pracy, w tym wsparcia w zakresie:
  - podniesienia, aktualizacji, dostosowania do polskiego rynku pracy kwalifikacji i kompetencji zawodowych,
  - zwiększenia znajomości języka polskiego,
  - wsparcia informacyjnego w zakresie przysługujących praw i obowiązków, zasad funkcjonowania polskiego rynku pracy, systemu zabezpieczenia społecznego,
  - wsparcia tłumaczeniowego,
  - wsparcia w zakresie kontaktów z lokalnymi instytucjami,
  - pomocy w poszukiwaniu zakwaterowania,
- Brak dostępu do kompleksowych, dostosowanych do potrzeb odbiorców skoordynowanych usług w zakresie integracji społeczno-zawodowej obywateli państw trzecich (szczególnie osób opuszczających Ukrainę w związku z agresją Federacji Rosyjskiej).
- Niewystarczająca liczba sieci wsparcia, w tym wsparcia samopomocowego (w szczególności skierowanych do kobiet i dzieci, młodzieży), zapewniających dostęp do pomocy psychologicznej, terapeutycznej, informowanie w zakresie funkcjonowania polskiego państwa w zakresie m.in. potrzeb społecznych, inicjatyw ukierunkowanych na wzmocnienie pozytywnego nastawienia otoczenia w miejscu pracy, zamieszkania lub szkole, włączenia poprzez kulturę (otwartość instytucji kultury, jak też możliwość ekspresji własnej kultury).
- Niewystarczające wsparcie w zakresie nostryfikacji dyplomów i działań nakierowanych na zatrudnianie obywateli państw trzecich.
- Nierównomierny dostęp do infrastruktury mieszkań o charakterze chronionym, wspomaganim, mieszkań z usługami, oferującymi wsparcie osobom pełnoletnim, które potrzebują pomocy w funkcjonowaniu w codziennym życiu.
- Bardzo ograniczony dostęp do uzyskania skutecznej informacji świadczonej 7 dni w tygodniu oraz wsparcia kobiet pracujących w opiece nad dziećmi.
- Niewystarczająca liczba punktów pomocowych i centrów integracji cudzoziemców, które kompleksowo udzielałyby informacji i wsparcia OPT.

III.5.3. Cel obszaru

Zwiększenie poziomu integracji społecznej i zawodowej obywateli państw trzecich, w tym migrantów oraz osób przebywających na terenie Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa.

III.5.4. Rekomendowane działania wraz z potencjalnymi źródłami finansowania

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
1.	<p>Wsparcie powinno być ukierunkowane na wielowymiarowe i kompleksowe działania wspierające integrację społeczną oraz zawodową obywateli państw trzecich (OPT) zarówno krótko jak i długoterminowe i świadczone jak najbliżej miejsca zamieszkania. Wskazane działania będą realizowane w formie usług pozwalających im na pełniejsze funkcjonowanie w polskim społeczeństwie zarówno na płaszczyźnie zawodowej jak i społecznej.</p> <p>Rekomenduje się w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zapewnienie pomocy prawnej, psychologicznej i psychoterapeutycznej, związanej ze zdrowiem psychiczno-fizycznym - również w odniesieniu do doświadczenia migracji, a także doświadczania różnic kulturowych, czy wynikających ze zmiany dotychczasowego otoczenia cudzoziemca i jego rodziny oraz z zakresu radzenia sobie z traumą wojenną, stresem pourazowym, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb, wsparcia asystenta integracyjnego opracowującego indywidualną ścieżkę integracji społecznej dla dorosłych. ➤ Podjęcie kompleksowych działań w zakresie integracji społecznej obywateli państw trzecich i ich rodzin poprzez zapewnienie wsparcia w postaci np. poradnictwa prawnego i psychologicznego, lekcji języka polskiego, lekcji wyrównawczych dla dzieci, integracja poza miejscem zamieszkania itp. a w zakresie integracji zawodowej: konsultacji z doradcą zawodowym, treningu i pomocy w rozwiązywaniu spraw urzędowych, możliwość odbycia kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe, wsparcie w zakresie nostryfikacji dyplomów (m.in. finansowanie procedury) i potwierdzania kwalifikacji i umiejętności. ➤ Uruchomienie usługi mieszkań wspomaganych z koszykiem usług dla OPT (w tym osób ze szczególnymi potrzebami) i zapewnienie m.in.: poradnictwa prawnego i psychologicznego, konsultacji z doradcą zawodowym, treningu i pomocy w rozwiązywaniu spraw urzędowych, lekcji języka polskiego, możliwość odbycia kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe itp. ➤ Wsparcie powstania nowych lub już istniejących form wsparcia środowiskowego dziennego tj. punkty pomocowe, centra integracji cudzoziemców świadczących wsparcie na rzecz obywateli państw trzecich, ze szczególnym naciskiem na to, aby ta forma wsparcia mogła mieć również charakter samopomocowy o charakterze 	JST, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu.

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
	<p>samoobsługowym, gdzie obywatele państw trzecich będą zaangażowani w realizację działań na rzecz społeczności OPT.</p> <p>➤ Zapewnienie kompleksowego wsparcia dla OzN.</p>		
2.	<p>W celu wzmocnienie ww. działań powinny być realizowane działania towarzyszące polegające na:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ działania polegające na upowszechnianiu wiedzy nt. wielokulturowości, mające na celu zmianę światopoglądu i oceny migrantów oraz edukacja nieformalna dla OPT z zakresu tematyki prozdrowotnej (dot. np. szczepień), praw i obowiązków dotyczących rodzicielstwa w Polsce, terapii uzależnień czy problemów ograniczenia spożywania alkoholu. ▪ działanie nakierowane na współpracę i wymianę informacji pomiędzy służbami, instytucjami pomocy społecznej, rynku pracy, PES w celu wypracowywania rozwiązań zapewniających wszechstronne wsparcie OPT poza dużymi aglomeracjami. Kierowanie OPT poza aglomeracje musi być powiązane z działaniami służącymi podjęciu przez nich pracy zawodowej ▪ wsparcie rodziców pracujących w zapewnieniu opieki nad dziećmi w czasie pracy rodziców, szczególnie w dni wolne i weekendy w czasie gdy szkoły/przedszkola nie mogą świadczyć opieki nad dziećmi. Wykorzystanie ogromnego potencjału samych OPT do realizacji ww. działań angażowanie w te działania OPT. ▪ budowanie potencjału instytucjonalnego i wspieranie struktur tj. jednostki pomocy społecznej, jednostki usług medycznych, rynku pracy oraz systemu edukacji, kultury a także organizacji społeczeństwa obywatelskiego w celu świadczenia przez te podmioty usług wysokiej jakości usług na rzecz OPT poprzez m.in. szkolenie kadr pracujących z OPT, superwizji, doskonalenie nauczycieli w zakresie prowadzenia zajęć z cudzoziemcami, wdrażania nowych rozwiązań w pracy z uczniem obcojęzycznym, nauczania języka polskiego jako języka obcego, kształcenia i pracy asystenta kulturowego oraz zapewnienie dostępu do tłumaczy. 	JST, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne,	Potencjalnie FEDS - formy wsparcia będą opisane w Szczegółowym Opisie Priorytetów (SZOP), a szczegółowy harmonogram naborów zamieszczony na stronie internetowej programu.
3.	"Razem Możemy Więcej – Pierwsza Edycja Programu Aktywizacyjnego dla Cudzoziemców na lata 2022–2023". Integracja na rynku pracy poprzez aktywizację zawodową i rozwój przedsiębiorczości cudzoziemców poszukujących pracy, planujących otworzenie działalności lub już pracujących/prowadzących działalność, ale wymagających wsparcia.	podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 2 lub 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku	Potencjalnie Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

L.p.	Formy wsparcia/działania	Beneficjent	Potencjalne źródła finansowania
	Integracja w społeczeństwie poprzez rozwój indywidualny oraz wzmocnienie aktywności w różnych obszarach życia społecznego cudzoziemców.	publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057, z późn. zm.) lub instytucje rynku pracy	

Projektując działania należy położyć szczególny nacisk na możliwość objęcia działaniami zarówno OPT jak i obywateli polskich tworzących społeczności lokalne, sieci wsparcia jako nieodłącznego elementu wsparcia OPT. Ważne jest też umożliwienie łączenia poszczególnych grup wiekowych, czy osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w ramach sieci wsparcia (wspólne spotkania, integracja poza miejscem zamieszkania itp.).

III.5.5. Proponowane założenia do kryteriów konkursowych dotyczące naborów w obszarze²¹

Kryteria z większą wagą punktową :

1. Partnerstwo międzysektorowe publiczno-społeczne.
2. Projekty zakładające wprowadzenie minimum 2 rodzajów usług społecznych, które nie były realizowane do momentu złożenia wniosku przez OPS na terenie danej gminy (w przypadku CUS dla 1 gminy) dotyczy ostatnich 3 lat kalendarzowych²².
3. Doświadczenie podmiotu w realizacji usług skierowanych do OPT oraz/lub Uchodźców nie mających znamion instytucji.
4. Projekty obejmujące wsparciem osoby objęte ochroną czasową w Polsce w związku z agresją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę.

Kryteria z mniejszą wagą punktową :

Podwykonawstwo usług przez podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne.

IV. Alokacje na poszczególne obszary ze środków programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027

Obszar	Źródła finansowania	Alokacja w EURO bez dofinansowania z budżetu Państwa
Dzieci, w tym dzieci ze szczególnymi potrzebami, rodzina, w szczególności rodzina w kryzysie oraz dzieci	FEDS (Promowanie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej)	14 069 077

²¹ Kryteria zawarte w RPDI są wyłącznie rekomendacją dla Komitetu Monitorującego, który podejmuje każdorazowo ostateczną decyzję o ich zastosowaniu w poszczególnych konkursach.

²² Punktem odniesienia będą zapisy „Wytucznych dotyczących realizacji projektów z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w regionalnych programach na lata 2021–2027” Sekcja 4.3.4. Centra Usług Społecznych pkt. 3) w brzmieniu:

W przypadku wsparcia usług realizowanych przez CUS, mogą być finansowane usługi wchodzące w zakres interwencji EFS+, obejmujące usługi z zakresu:

- wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, wsparcia osób z niepełnosprawnościami,
- osób starszych, osób w kryzysie bezdomności, dotkniętych wykluczeniem
- z dostępu do mieszkań lub zagrożonych bezdomnością, aktywizacji zawodowej,
- usług w mieszkaniach wspomaganych, chronionych oraz mieszkaniach z
- usługami/ze wsparciem, reintegracji społeczno-zawodowej, usług zdrowotnych,
- opiekuńczych, a także wsparcia opiekunów faktycznych.

Sformułowanie „usługi, które nie były realizowane do momentu złożenia wniosku przez OPS na terenie danej gminy” oznacza usługi realizowane przez OPS.

Obszar	Źródła finansowania	Alokacja w EURO bez dofinansowania z budżetu Państwa
pozbawione opieki rodzicielskiej	potrzebujących i dzieci (EFS+)	
Osoby w kryzysie bezdomności		
Osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu ze względu na wiek, przewlekłą chorobę i ich opiekunowie	FEDS (Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej (EFS+)	51 728 273
Osoby z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunowie		
Osoby w kryzysie zdrowia psychicznego		
Obywatele państw trzecich, w tym uchodźcy i migranci.	FEDS (Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów (EFS+)	29 341 403

V. Wskaźniki wspólne dla wszystkich obszarów

L.P.	Wskaźniki	Rodzaj wskaźnika	Wartość początkowa (2021r.)	Ogólna wartość docelowa do 2027/2030 r.	Wartość do końca 2024 r.	Źródło wskaźnika
1.	Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	wskaźnik produktu	-	9 096	188	FEDS
2.	Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	wskaźnik rezultatu	-	134	-	FEDS
3.	Liczba podmiotów, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług	wskaźnik rezultatu	-	34	-	FEDS
4.	Liczba nowo utworzonych mieszkań wspomaganych z koszykiem usług dostosowanych do indywidualnych potrzeb osoby	wskaźnik	-	438 ²³ -	-	DOPS/FEDS

²³ Wskaźnik pochodzi ze SRUS i wynosi dla Polski 7000. Wartość podzielono na 16 województw proporcjonalnie

5.	Odsetek gmin, w których zostanie utworzone Centrum Usług Społecznych	wskaźnik	1,2%	25% ²⁴	-	DOPS
6.	Odsetek gmin, w których zostanie utworzone miejsce koordynacji usług społecznych	wskaźnik	-	80% ²⁵	-	DOPS
7.	Odsetek stacjonarnych placówek opieki przekształconych w placówki realizujące kompleksowe usługi, stacjonarne i środowiskowe, w tym usługi realizujące stacjonarną opiekę krótkoterminową. Przekształcenie ma dotyczyć otwarcia na równoległą realizację usług środowiskowych przy ograniczeniu do niezbędnego minimum wsparcia stacjonarnego	wskaźnik rezultatu		30% ²⁶ jednostek typu DPS, które będą miały zdiagnozowane zapotrzebowanie na świadczenie usług w środowisku	-	DOPS
8.	Odsetek DPS, w których wprowadzono badania okresowej oceny możliwości usamodzielnienia mieszkańca ²⁷	wskaźnik produktu		80%	-	DOPS
9.	Liczba powstałych centrów opiekuńczo – mieszkalnych (upowszechnianie i rozwój) ²⁸	wskaźnik produktu	-	5	-	DOPS/FEDS
10.	Całkowita liczba uczestników (A)	Wskaźnik produktu	-	6 260	188	FEDS
11.	Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu (A)	Wskaźnik rezultatu	-	3 756	-	FEDS
12.	Odsetek interdyscyplinarnych zespołów wsparcia rodziny działających na terenie każdego powiatu	wskaźnik	-	50% ²⁹	-	DOPS/FEDS
13.	Odsetek dzieci, dla których sporządzono plan pomocy dziecku i rodzinie powstałych w oparciu o zespoły multidyscyplinarne (co	Wskaźnik produktu	-	50% ³⁰	-	DOPS/FEDS

²⁴ Wskaźnik pochodzi ze SRUS. i wynosi dla Polski 25%, dla województwa zaproponowano wartość na tym samym poziomie

²⁵ Wskaźnik pochodzi ze SRUS i wynosi dla Polski 100%, dla województwa zaproponowano wartość na poziomie 80%. Rolę koordynacyjną usług na poziomie gminy może odgrywać Centrum Usług Społecznych

²⁶ Wskaźnik pochodzi ze SRUS i wynosi dla Polski przyjęto następujący sposób monitorowania: w roku 2035 40% jednostek typu DPS, które będą miały możliwość i zdiagnozowane zapotrzebowanie na świadczenie kompleksowych usług w środowisku, dla województwa zaproponowano wartość na tym samym poziomie. Dla roku 2030 zaproponowano wartość 30% dla województwa dolnośląskiego

²⁷ Wskaźnik pochodzi ze SRUS i wynosi dla Polski 100%, dla województwa zaproponowano wartość na poziomie 80%.

²⁸ Wskaźnik pochodzi ze SRUS i wynosi dla Polski 100 do roku 2025. Wartość podzielono na 16 województw proporcjonalnie i zachowano liczbę do 2030 r.

²⁹ Wskaźnik pochodzi ze SRUS i wynosi dla Polski 50%, dla województwa zaproponowano wartość na tym samym poziomie.

³⁰ Wskaźnik pochodzi ze SRUS i wynosi dla Polski 50% w roku 2035, dla województwa zaproponowano wartość na tym samym poziomie.

	najmniej z poziomu powiatu) w ogólnej liczbie wszystkich dzieci odseparowanych od rodziny (we wszystkich formach pieczy zastępczej)					
14.	Odsetek rodzin w stosunku do których zastosowano, kompleksową analizę możliwości reintegracji	Wskaźnik produktu	-	50% ³¹	-	DOPS/ FEDS
15.	Odsetek dzieci przebywających w pieczy zastępczej, które wychowują się w rodzinnej pieczy zastępczej	Wskaźnik rezultatu	73,5%	85% ³²	-	DOPS/ GUS
16.	Odsetek placówek opiekuńczo-wychowawczych wsparcia całodobowego przekształconych w dzienne ośrodki wsparcia rodziny	Wskaźnik rezultatu	-	25% ³³	-	DOPS
17.	Odsetek gmin, w których uruchomiono specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	Wskaźnik rezultatu		70% ³⁴	-	DOPS
18.	Odsetek gmin, w których zabezpieczono dzienne formy pobytu i wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi	wskaźnik		60% ³⁵	-	DOPS/ FEDS
19.	Liczba kampanii społecznych przeciwdziałający stygmatyzacji osób w kryzysie zdrowia psychicznego i ich rodzin oraz zwiększenie zrozumienia istoty zaburzeń psychicznych	wskaźnik		10	-	DOPS /FEDS
20.	Odsetek gmin realizujących standard działań profilaktycznych i interwencyjnych w zakresie mieszkalnictwa pozwalających kontrolować zadłużenie i zapobiegać eksmisjom			15% ³⁶	-	
21.	Liczba gmin, w których są świadczone	wskaźnik		5 ³⁷	-	DOPS /FEDS

³¹ Wskaźnik pochodzi ze SRUS i wynosi dla Polski 50%, dla województwa zaproponowano wartość na tym samym poziomie.

³² Wskaźnik pochodzi ze SRUS i wynosi dla Polski 85% w roku 2035, dla województwa zaproponowano wartość na tym samym poziomie dla roku 2030.

³³ Wskaźnik pochodzi ze SRUS i wynosi dla Polski 50% w roku 2035, dla województwa zaproponowano wartość na tym samym poziomie dla roku 2030.

³⁴ Wskaźnik pochodzi ze SRUS i wynosi dla Polski 70%, dla województwa zaproponowano wartość na tym samym poziomie.

³⁵ Wskaźnik pochodzi ze SRUS i wynosi dla Polski 60%, dla województwa zaproponowano wartość na tym samym poziomie

³⁶ Wskaźnik pochodzi ze SRUS i wynosi dla Polski 15%, dla województwa zaproponowano wartość na tym samym poziomie

³⁷ Wskaźnik pochodzi ze SRUS i wynosi dla Polski 80. Wartość podzielono na 16 województw proporcjonalnie.

	usługi streetworkerów zintegrowane z systemem interwencyjnych usług					
22.	Odsetek placówek dla osób w kryzysie bezdomności przekształconych w zespolone mieszkania wspomagane lub w placówki o charakterze interwencyjnym	Wskaźnik rezultatu		25% ³⁸	-	DOPS /FEDS
23.	Liczba utworzonych społecznych agencji najmu, zapewniających możliwość wynajęcia lokalu mieszkalnego m.in. osobom w kryzysie bezdomności lub zagrożonym bezdomnością oraz innym grupom objętym Strategią	Wskaźnik rezultatu		3 ³⁹	-	DOPS
24.	liczba jednostek administracji samorządowej, które opracowały i wdrożyły plany deinstytucjonalizacji ⁴⁰	Wskaźnik rezultatu	-	50%	-	DOPS
25.	Obywatele państw trzecich objęci wsparciem w programie	Wskaźnik produktu		15 787	474	FEDS
26.	Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	Wskaźnik rezultatu		11 051	-	FEDS
27.	Liczba utworzonych przedsiębiorstw społecznych/liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Wskaźnik rezultatu		/387	-	FEDS

Wskaźnik 1. odnosi się do obszarów: III.1.A, III.1.B., III.3.

Wskaźnik 2. odnosi się do obszarów: III.1.A, III.1.B., III.3.

Wskaźnik 3. odnosi się do obszarów: III.1.A, III.1.B., III.3.

Wskaźnik 4. odnosi się do obszarów: III.1.A, III.1.B., III.2., III.3., III.4., III.5.

Wskaźnik 5. odnosi się do obszarów: III.1.A, III.1.B., III.2., III.3., III.4., III.5.

Wskaźnik 6. odnosi się do obszarów: III.1.A, III.1.B., III.2., III.3., III.4., III.5.

Wskaźnik 7. odnosi się do obszarów: III.1.A, III.1.B., III.3., III.4.

Wskaźnik 8. odnosi się do obszarów: III.1.A, III.1.B., III.3., III.4.

Wskaźnik 9. odnosi się do obszarów: III.1.A.

Wskaźnik 10. odnosi się do obszarów: III.2., III.4.

Wskaźnik 11. odnosi się do obszarów: III.2., III.4.

Wskaźnik 12. odnosi się do obszaru: III.2.

Wskaźnik 13. odnosi się do obszaru: III.2.

Wskaźnik 14. odnosi się do obszaru: III.2.

Wskaźnik 15. odnosi się do obszaru: III.2.

³⁸ Wskaźnik pochodzi ze SRUS i wynosi dla Polski 25%, dla województwa zaproponowano wartość na tym samym poziomie.

³⁹ Wskaźnik pochodzi ze SRUS i wynosi dla Polski 45. Wartość podzielono na 16 województw proporcjonalnie.

⁴⁰ Wskaźnik wynika z działań zaplanowanych do realizacji przez DOPS w ramach FEDS.

Wskaźnik 16. odnosi się do obszaru: III.2.
Wskaźnik 17. odnosi się do obszaru: III.3.
Wskaźnik 18. odnosi się do obszaru: III.3.
Wskaźnik 19. odnosi się do obszaru: III.3.
Wskaźnik 20. odnosi się do obszaru: III.4.
Wskaźnik 21. odnosi się do obszaru: III.4.
Wskaźnik 22. odnosi się do obszaru: III.4.
Wskaźnik 23. odnosi się do obszaru: III.4.
Wskaźnik 24. odnosi się do obszarów: III.1.A, III.1.B.,III.2., III.3., III.4., III.5.
Wskaźnik 25. odnosi się do obszaru: III.5.
Wskaźnik 26. odnosi się do obszaru: III.5.
Wskaźnik 27. odnosi się do obszarów: III.1.A, III.1.B.,III.2., III.3., III.4., III.5.

VI. Warunki horyzontalne w projektowaniu wsparcia dla wszystkich obszarów

1. Uwzględnienie działań rozwijających zasoby do świadczenia usług, zarówno na poziomie infrastruktury jak i zasobów ludzkich.
2. Rozwijanie narzędzi do planowania procesu deinstytucjonalizacji wśród administracji samorządowej.
3. Wsparcie w tworzeniu samorządowych planów deinstytucjonalizacji jako elementu lokalnej polityki społecznej (obejmujących koordynację usług społecznych z różnych systemów: pomocy społecznej, polityki rodzinnej, promocji i ochrony zdrowia, kultury, edukacji publicznej, polityki prorodzinnej, wspierania osób z niepełnosprawnościami) będących podstawą finansowania konkretnych projektów.
4. Unikanie w projektowaniu finansowego wsparcia na poziomie województwa zamkniętych katalogów usług oraz dużej szczegółowości, gdyż usługi powinny być w każdym obszarze dostosowane do indywidualnych potrzeb osób otrzymujących wsparcie, a niektóre mogą być nie określone jeszcze na etapie tworzenia koncepcji wsparcia
5. Uwzględnienie w rozwoju usług społecznych projektów partnerskich PES i JST (preferowanie takich projektów).
6. Uwzględnienie szeroko pojętej "dostępności" tj. np.
  - likwidacja barier architektonicznych w mieszkaniach w budownictwie wielorodzinnym
  - zwiększenie dostępności transportu osób z niepełnosprawnościami realizowanego ze środków publicznych
  - kompleksowe wsparcie indywidualnej mobilności osób z niepełnosprawnościami
  - rozwój różnych metod komunikowania się osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności oraz nowych technologii wspomagających ten proces
  - zwiększenie dostępności infrastruktury, wydarzeń sportowych oraz sportu dla osób z różnymi niepełnosprawnościami.
7. Asystentura powinna być dostępna dla wszystkich osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu wymagających tej formy wsparcia, bez względu na diagnozę, również tych nie posiadających orzeczenia o niepełnosprawności.

8. W projektach realizowanych w zakresie mieszkalnictwa (mieszkania treningowe, chronione i inne) zaleca się maksymalne zwiększenie cross-financingu, aby możliwe były działania modernizujące i remontowe.
9. Zasada jednego okienka – w każdej gminie powinien być zapewniony dostęp do informacji w zakresie dostępnych usług odpowiadających indywidualnym potrzebom mieszkańców (kompleksowa informacja na temat dostępnej oferty usług świadczonych zarówno odpłatnie jak i nieodpłatnie, pośrednictwo – doradztwo w zakresie dostępnych usług bezpłatnych oraz dostępnych cenowo).